

A KULTURA REGÉNYTÁRA

Krudy Gyula

809

Buklenc

Szántó Lajos

MAGYAR SOROZAT

A KULTURA
REGÉNYTÁRA

I.

KRÚDY GYULA

BUKFENC

BUKFENC

*Bonito lecsőlep
marad*

ÍRTA

KRÚDY GYULA

1/20

20/P26

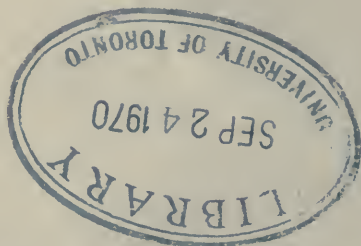

1918

A KULTURA KÖNYVKIADÓ RÉSZVÉNYTÁRSASÁG KIADÁSA
BUDAPEST, VI., TERÉZ-KÖRÜT 5.

63

PH
3281
K89B8

Minden jogot — a fordítás és filmre átdolgozás jogát is — fenntartjuk.

Copyright 1918 Budapest
BY KULTURA KÖNYVKIADÓ RÉSZVÉNYTÁRSASÁG

Ez a könyv az ifjuság himnusza.

Mondhatnak bármit a rövidlátók, akik csak a nyomtatott betűket ismerik, de nem olvassák el tunyaságból vagy ostobaságból a sorok közé font szarkalábakat, amelyek a könyvek repkényei, mint a várfalakon a történelem örökzöldjei. Ebben a könyvben az ifjuság romlatlansága, egyedül üdvöztető tavasza és mindenekfölötti létjogosultsága van dicsőítve. Amint hogy nem is nagyon érdemes élni azután, amint az ifjuság elmúlt.

Mi az ifjuság?

Amikor éljük: nem is tudjuk.

Amint elmúlt: a templom köveihez verjük érette a homlokunkat.

Az egyedüli jó, amit az élet nyújthat. A szent, amelynek minden szabad. A bátor, amely mindent megbir.

Sokszor hallott szavak ezek, mint a tavasz unalma; és mégis tavasz nélkül érdektelen volna az esztendő.

Az a virágcs patak, amely a zsendülő életen átfut, mint egy remegő álom; az a hajnali virág módjára nyilogató életöröm, amely az iskolába

szorított leányok és fiuk véreben árad; az a szerelemáhitás, amely oly természettől kapott ajándéka az ifjúságnak mint töretlen szeme és üde láb-szára; a csóknak gyönyörű vágya, az életnek az életkortól megjelölt megkezdése: — korunkban mindenféle társadalmi szokásokkal és törvényekkel van visszafojtva, mint a palackba a szellem.

Miért nem szabad akkor kezdeni a szerelmet, amikor a természet erre jelt ad? A hold és a tenger elég észrevehető formában közlik a nőiágon lévőkkel, hogy immár kiléptek a tudatlan gyermekkorból. A fiuk is megizmosodnak, mint megannyi fiatal bikák, férfiak lesznek, akiknek szabad meghalni a hazáért, de a szerelmet törvényes formájában még nem ismerhetik.

Talán épen azért jutott eszembe ez a regény, mert korunkban, 1917-ben oly elünnedezőben van a fiu nemem levő ifjúság, hogy ijedten kell felkiáltani: mi történik majd a bánatos csillagon született nőnemű ifjúsággal?

Ha itt-ott busitók is a következő lapok, nem szabad soha sem elfelejteni, hogy azért íródtak, hogy setétségen, jégen, havon át tisztábban ébredjen fel a szent és igaz szerelem, amelyet a természet adott az emberekbe.

K. Gy.

I.

Gyöngyvirág gyermeksége.

Gyöngyvirág az életet és a halált nagyanyja házában, a kecskeméti-utcában kezdte megismerni.

Zöld zsalugáteres, kopott egyemeletes ház volt, ahol Gyöngyvirág ifjuság töltötte egy bezárt szobában.

Zöld zsalugáteres, kopott egyemeletes ház volt.

Sokáig nem tudta, hogy a nagymamát »grófnénak« hívják Pesten és a »bontonhoz tartozik,« hogy a valamire való gavallér bemutatkozzon a nagymamának.

Napközben többnyire csendes volt a ház. A szobalányok szinte titokban szellőztették a háromszoros függönyű ablakokat. Tollseprővel seprték össze a szivarhamut a szőnyeggel borított kis szalónokban. A földigérő tükrök — néhol a menyezet is tükörrel volt borítva — megifjodtak. A széles francia ágyakban megforgatták a gummilabda rugékonyságu matrácokat, simulékony szarvasbőröket, a pehelylyel tömött párnákat és Flikné, a gazdasszony sajátkezűleg kötötte meg a színes szalagcsokrókat a fehérneműben. Csak a legritkább esetben árulta el valamely ott felejtett tárgy a csöndes, szinte titokzatos szobáknak lakóit, néha egy féligszivott fekete szivar, máskor egy elfelejtett selyem harisnyakötő, lepattant gyöngyházgombocska vagy elhullajtott hajtü, ópiumos cigaretták fáradt füstje, kidöntött pezsgősüvegnek fanyar savanyúsága, elrepült párfömöknek szinte halotti szaga, a tiltott szerelemnek lábujjhegyen való osonása, a vastag falba fojtott kacagás és sirás, fénylő cipőjű selyemruhás nőknek lihegő tovasietése és dohány- és szénaillatu előkelő uraknak unott lépegetése . . . Ilyen dolgokat érzett Gyöngvirág nagyanyja házában, amikor őrizetlen délutánokon néha végigszaladt az emeleten, amíg a szobalányok a földszinten egy véres szobát dézsákból mos-tak, ahol egy nő az elmúlt éjszaka felvágta az ereit.

A falakról a mezitelen nők fénylő képei, versaillesi tájképek, hattyus tó-részletek, piroskabátos lovagok és puderozott fejű dámák meglepetten néztek a kékbabosszoknyás, leeresztett haju gyermekleány után, aki félcipőiben, szivére szorított kézzel, de mohó kíváncsisággal futott végig az elátkozott szobákon, amíg

a csengő alig hallhatólag megszólalt a kapu alatt, amint kívülről egy lázas, eltökélt vagy bizonytalan nő kéz megrántotta a „grófné“ kastélyán a szakállas oroszlánfejet.

Az egyik szalónban, ahol a ház látogatói várakozni, toálettet csinálni, tükörbe bámulni szoktak, amíg a nagymama megjelölte nekik a „kék“, „piros“ vagy „mór“ szobát, Gyöngyvirág könyveket fedezett fel. Beniczkyné piroskötéses regényei, továbbá néhány könyv Zolától, a Szentek élete, néhány német regény és Hoffmantól a Bűn és erény, valamint Kossutány Tamás Hires bűneseteinek története heverték egy éjjeli szekrény fiókjában. A könyveket nők hozták magukkal, akik itt a várakozás óráit olvasgatással töltötték, aztán a könyvekkel együtt a ház emlékét is elfelejtették. Kisurrantak a kapun, néhányat köhintettek a téli eszt ködébe, vagy nagyot lélegzettek a piroslámpásos tavaszi estből. Emelt fővel fordultak be a koronaherceg-utcába, hogy a kíváncsi és tiszta fehérneműs kirakátokat megnézzék.

Gyöngyvirág leginkább egy kereskedelmi szám-tannak, egy francia nyelvtannak és két arckép-album-nak örült. A tanuló-könyvekből tudást meritett, — mert szegény tanulni szeretett volna, mint Hugonnai Vilma, aki példaképe volt minden fiatal leánynak. (A nagymama nem sok lelkesedést mutatott az ilyen tervek iránt. Ő falusi földesasszony óhajtott egyszer lenni. Kivonul majd a birtokára a kutyáival, szobaleányaival, a házmesterével és az unokájával.)

Az arcképalbumok viszont az ismeretlen, messzi életből mutattak neki arcokat és figurákat, mint a vi-

torlás hajókat látja álmában a fiugyermek, aki Verne regényeiből való szigetekre vágyakozik.

(Későbbben, mikor kirepült a zöld házból, találkozott egyik-másik arccal az album gyűjteményéből. Csupán az lepte meg, hogy a diszmagyaros, frakkos urak, akik kiviaszkolt bajuszszal, megnyirt szakállal, hódító tekintettel pillantottak reá gyermekkorában, mily furcsa változásokon mentek keresztül. A Calderoni-boltja, ahol a nagymamama az arcképeket beszerezte, még ismeretlen volt Gyöngyvirág előtt és a kisleány azt hitte, hogy e csinos, előkelő urak egykor mind a nagymama kedvéért hagyták itt arcképüket.

Károlyi Istvánt csaknem megszólította a muzeumkert mellett, amint a májbajosarcu főur finom cipőiben továbballagott. De ismerősen pillantott a délceg Apponyira, a sodrottbajszu, szélesvállu Elek ezredesre a lengő vörös szakállu Tillerre, a ragyás Gerendayra, Festetics hercegre, — csak azt nem tudta, hogy melyik az igazi, mert a Festeticsek már száz esztendő óta valamenyien egyforma, osztrák-hivatalnok szakállt viselnek; — Somogyi Mórra, az őszhaju gladiátorra és Mannheit Jaquesre, a bozontos Rigolettóra nézett az utcán és már nem emlékezett, honnan ismeri őket. — A kürtőkalapos, gólyalábu Dréher, a ragasztott bajszu, szinte álarcos lovag Freystädler, a lírai költő szivü és tőkepénzes arcu Kohner Jenő, Erzsébetkirályné lovagja, a deli Orosz György főhadnagy, a felvidéki nők acképalbumából való Sennyey Géza, Prónay báró, a magyarruhás protestáns főur, a hajadon fővel járó Salamon, a pirosszekfűs Péchy, a fürtösfejű Krausz Simon, a szép Gillió hadnagy, a nő-

ket harcsavadászatokkal mulatató Polónyi Géza, Bárczy Pista, a legjobb táncos, az öregségére „mucus”-nak dédelgetett nők hive: Batthyány Elemér, a torréador megjelenésű Bródy Sándor, a szőke szakállu Ambrus és az ifju Csekonics: egykor majd újra megelevenednek előtte a nagymama albumából; a gyermekkori képéskönyv figurái azonban mind megannyi Rip van Winklék, akiket csodálkozva nézett Gyöngyvirág nagyleány korában. Elgondolkozott, hogy az arcképalbum pesti gavallérjai nem maradtak örökké fiatalok.

Ugyainigy volt a nőkkel, akiket az album második kötetéből ismert.

A nagymama az akkori Pest valamennyi szépasszonyát, leányát kötetbe gyűjtötte.

Gyöngyvirág néha bátorságot vett és megkérdezte Flikknét, a gazdasszonyt egyik másik feltűnő szépségű, turnéros, frufus hölgy nevééről.

— Esterházy hercegné, a nagymama legjobb bárátnője, — felelt a gazdasszony és tovább sepet.

Ha másik hölgyet kérdezett Gyöngyvirág, ugyancsak rövid választ kapott:

— Sina báróné, mindennap nálunk teázik.

A féleszü gazdasszony szerint a nők arcképalbuma csupa Esterházy hercegnőből és Sina bárónéból állott mert több arisztokrata nevet nem ismert.

Gyöngyvirág aztán látta ezeket a nőket is ... Sokára, midőn virágot árultak, páholyt nyitogattak, luftballont eresztettek. Hervadt, semmitmondó arcukra nézett és kereste rajtuk a régi szépség, a gyermekkori álmok nyomait.

Soha sem lelt fel semmit gyermekkorából.

Tehát ez előkelő társaságban töltvén napjait, mindinkább vágyakozott, ki a világba bezárt szobájából.

— Szívesen elküldenélek valahová, de félek, hogy elromlasz, mint a többi. Egy ártatlan lelket meg akarok tartani Pesten, legyen kinek a tiszta kezét megfogni, ha Ninive módjára elpusztul a város, — mondogatta a „grófné“, ha unalmas délutánokon néha meglátogatta az unokáját a szobájában.

A gyermek tanulókönyvei, ceruzaszagu füzetei és tintás papirosai között lesütött szemmel üldögélt. Félt a nagyanyjától, mert mindenhatónak tartotta. Mielőtt a rossz cselédek elküldte a háztól, mindig bezáratta őket a kapitányságon. A házmestert sajátkezűleg megfenyítette. És a legtöbb nőnek, férfinak csókra nyujtotta a kezét, midőn küszöbét átlépték.

Gyöngyvirág egyszer véletlenül látta midőn a délelőtti órákban a boglyasfejű, mosdatlan „Esterházy hercegnőnek“ a nagymama parancsára ajtót mutatott a gazdasszony és a legcsufabb szidalmakat kellett elszenvedni a szegény hercegnőnek.

Máskor ugyancsak a nagymama rendelkezésére egy becsipett gavallért taszítottak le a lépcsőn, hogy az csaknem a nyakát törte.

— Vajjon mit vétettek ezek, hogy a nagymama ily kegyetlenül bánik velük? — kérdezte magában Gyöngyvirág.

Ezenkívül egy nagy fekete kutya volt a háznál, egy neufundlandi, borjunagyságu eb, amely a legjóságosabb lény volt a városrészben, ámde erejétől mindenki félt a kerületben.

Maxnak hívták a jó kutyát és a nagymama néha

megengedte, hogy „barátnői“ különös kitüntetésként sétálni mehessenek a hatalmas ebbel. Rendesen este-felé történt a séta és Max mindig egy férfikalappal a szájában nyitotta ki a kaput. Különösen elegáns uraknak lekapta a fejükről a cilindert és futólépésben vitte a zöld ház felé. A nagymama barátnője és a hajadonfős ur a kutya üldözésére indultak, így okvetlen találkoztak a zöld ház kapujában s többnyire nem bánták meg a találkozást.

Max a kalappal szájában úgy nevetett, mint egy örömapa. „Sina báróné“ gamáslit és háttakarót himzett Maxnak és a ház többi látogatói is kitüntették szeretetükkal az okos kutyát. Ámde Max senkit sem szeretett, csupán Gyöngyvirágot, akinek ajtaja előtt, a küszöbön feküdt éjszaka, mint egy oroszlán és egyszer a nagymama felé kapott, midőn éjfél tájban végigment a félreeső folyosón.

— Te bolond — kiáltotta a „grófné“ — csak kártyát hozok a kamarából.

Éjszakánként néha fojtott zongoraszó hallatszott távolról egy szobából; a női hangok úgy hangzottak, mint az Arany Szarvról, mikor zsákban fojtogatják őket; a férfiak kacagása kísérteties és megdöbbenő volt, Gyöngyvirág riadtan gondolt az arcképalbum vőlegényeire, arisztokratanyugalmu gavallérjaira, vajjon ők nevetnek ily durván az éj óráiban? Máskor a véletlen folytán kihallgatott egy csöndes fáradt beszélgetést a függöny mögött, midőn már nem volt ideje elmenekülni a szalónból. Tekintélyes, kürtőkalapos, őszbecsavarodott ur volt a jövevény s karjait a kezelőjében úgy lógatta, mint egy szélütött, az ádám-

csutkája le és fel járt magos gallérjában, bús szemét a szőnyegre meresztette.

— Ha volna valaki, aki hasonlítana az elvált feleségemhez . . . mormogta és nem mert a nagymama szemébe nézni.

A „grófné“ figyelmesen vizsgálta az átadott arcképet. Keskeny ajka mosolygott:

— Talán személyesen őnagysága jönne ide.

Az őszes uriember minden tagjában remegve emelkedett fel. Eltakarta tenyerével szemét.

— Nem . . . Ezt ne mondja — kiáltotta hörögve.
— Az egy szent nő.

A nagymama vállat vont és az ajtóig kísérté látogatóját.

Ezen az éjszakán azt gondolta Gyöngyvirág:

— El fogok szökni a boldogtalan háztól és magammal viszem Maxot.

Kilopózott szobájából és megölelte a bolond nagy kutyát, amely lompos farkával úgy verdeste a küszöböt, mint a dobót.

II.

Gyöngyvirág szerelme.

Tizenhárom esztendő volt Gyöngyvirág, midőn megismerkedett azzal a különös érzéssel, amit az életben hol kinnak, hol boldogságnak neveznek. Néha csak annyi, mint egy átutazó felhő emléke a háztetőn, máskor pók, amely a ház sarkában tanyáz és halálos hurkot fon. Nem mindennapi jövevény, az életben csupán néhányszor látni őt átkocsizni a tájon. Napfogyatkozás, amelyre megrendülünk. A költők többet dajoltak róla, mint az Istenről. Szerelemnek hívják.

A Fips-féle nőiskolába járt nyári hónapban, midőn a nagymama a Svábhegy eldugott villájában nyaralt és a gazdasszony Max társaságában fogadta a zöld ház látogatóit. A nagymama soha sem tudott aludni éjszaka, kezeit tördelve járt-kelt a villa bozontos kertjében.

— Kilopják a szemem, — mondogatta.

De reggelre eszébe jutott előrehaladott kora, megrongált egészsége.

— Legfeljebb te örökölsz majd kevesebbet, — mondogatta szemrehányólag és vadul belekapott a

bontófésűvel Gyöngyvirág hajába, amely oly színű volt, mint a vörösréz és sűrű mint a liszt. A »grófné« gyermekkora óta mindennap megfésülte, mintha a más-világon ezért külön jutalom járna, aztán nem törődött tovább a gyermekkel.

Ugyancsak reggelenként, midőn a madarak égbeszállóan énekeltek isten bokrain, a bárányszerű megcsókolták a hegyhátak mezőit, mint az ébredő gyermekeket, a nagy fák kinyújtózkodtak, mint a teremtő óriási szolgalegényei felkelés után, Gyöngyvirág a nagymama társaságában szorgalmas vizsgálat alá vette a zöld ház gazdasszonyának számláit. Flikné cselédirását, amelyet mindenféle elhullajtott papirdarabokra, látogatást bejelentő sürgönyblankettákra, elhasznált levelezőlapokra jegyzett, a nagymama üveg nélkül nem tudta volna elolvasni. A pápaszemet pedig odahaza hagyta, miután nyaralni ment. A vetőkártyákat tapintással is felismerte.

A gazdasszony számlái körülbelül elmondták az előző nap történetét a zöld házban:

Bevettem :

Szobáért	— — — — — — — —	52.—	frtot
Egy régi adós, a zöldesernyős ur, akit egyszer leöntöttünk az emeletről	— — —	5.—	.
A veres asszony adósságra	— — — —	8.—	.
Behajtottam a pulykatozás arcu leányon, mert jótálltunk érte a Mandlnál	— — —	7.—	.
Házmesterpénz	— — — — — — —	10.—	.
Ajánék szobalánynak	— — — — —	3.—	.

Kiadtam :

Szappanért	—	—	—	—	—	—	—	7.—	frtot
Mosónénak pálinka	—	—	—	—	—	—	—	—80	„
Házmesternek fűtűlő, a melylyel kocsit hiv	—	—	—	—	—	—	—	—30	„
Bluzra a veres asszonynak	—	—	—	—	—	—	—	8.—	„
Piac	—	—	—	—	—	—	—	9.—	„
Házmesternének meghalt a rokona	—	—	—	—	—	—	—	2.—	„
Nagyságos urnak	—	—	—	—	—	—	—	10.—	„
Nagyságos urnak éjjel	—	—	—	—	—	—	—	12.—	„
Nagyságos urnak kocsira	—	—	—	—	—	—	—	1.—	„
Nagyságos urnak szivar és bor	—	—	—	—	—	—	—	—80	„
Nagyságos urnak hordár	—	—	—	—	—	—	—	—30	„
Nagyságos urnak zálogházi kamat	—	—	—	—	—	—	—	8.—	„
Egy légycsapó	—	—	—	—	—	—	—	1.—	„

Midőn a számla végére értek, a nagymama ingerülten kiáltott fel:

— Nem tudom, mire való a házmesternek a fűtűlő? De csak kerüljek haza!

A titokzatos nagyságos urról soha sem tett említést a nagymama. Ez a nagyságos ur reggel jött és este távozott a házból, ahol egy félreeső szobában aludt. Délben nagy velőscsontokat, párolgó marhahusokat, frissen csapolt sört és Hölgy-cigarettát, valamint a bécsi Sport című lapot vitte a szobájába a gazda-asszony. Gyöngyvirág egyszer látta a cipőjét, midőn a szobalány tisztította. Nagy amerikai cipők voltak, egy óriás viselhetne volna. Gyöngyvirág máskor álmodott a cipőkkel. A cipők harmónikáztak. Majd egy bőrből való óraláncot talált a folyosón Gyöngyvirág. A nagymama gyorsan elkapta a kezéből.

— Ami nem a tied, ahhoz ne nyulj, — szólt szigoruan.

Egyszer hallotta füttyörészni a nagyságos urat. Azt képzelte, hogy szőke, felkunkorodó bajusza van. Teli piros ajka. Buta kék szeme. Lapos nagy körme. Maga borotválkozik a tükör előtt. A tükörbe bámult és hetykén füttyül.

A gazdaaszony számlája után, egy majoros székéren utazott a városba, amiért a nagymama mindig átkozódva fizette meg a tiz krajcárnyi fuvarpénzt.

— Gazemberek ezek a svábok, — dühöngött. — De ugy is ősz lesz nem sokára.

A Fipsz-féle leányiskola egy szobából állott.

Az asztal féllábon élt, a divány ujságpapirossal volt kitömve, ételmaradékok heverték minden sarokban, édespálinkával telt piszkos üveg őrködött a kandallón, reménytelen szegénység és elhagyatottság közepette egy töpörödött öreg zsidó emberke egyházi dalokat énekelt. Ő volt a tanári kar és igazgató egy személyben. Az ujságban hangzatos hirdetések jelentek meg a kitűnő kereskedelmi szaktanfolyamról, ahol két hónap alatt könyvvitelt, gyorsírást, kereskedelmi számtant, angol nyelvet meg lehet tanulni. Boldogtalan, elvált vagy özvegyggyé lett aszonyok ragadták meg a megélhetésnek ezt a módját; elzüllött fiuk, akiket minden iskolából kicsaptak; reménytelen vidéki vénkisasszonyok; kviétált katonatisztek és a dús-gazdag kecskeméti-utcai grófné vöröshaju, porcellán arcu unokája.

Az öreg zsidócska két forintot számított egy küönóráért. A pénzt a nagymama papirosba csomagolta

és óva figyelmeztette Gyöngyvirágot, hogy a kecskeméti-utcai házról említést tegyen.

— Egy svábhegyi majorosnak vagy a lánya. Szegények vagytok, állás kell, amelyből megélhatsz, mert én nem élek örökké.

Az öreg zsidócska már a lábát sem látta, a felesége ajtódörömbözésén kívül egyebet meg nem halott, (midőn is az ajtó alatti hasadékon át kicsusztatott rejtett helyekről való hatosokat,) az akadémiával levelezett és a héberek történetét írta már harminc esztendeje olyan betűkkel, amelyeket rajta kívül senki sem tudott elolvasni.

A falon Rezső trónörökös olajnyomatu arcképe függött s a doktor a királyfi halálával hozta kapcsolatba szomorú sorsát.

Ebben a szegény szobában úgy világított a háromlábas asztal felett Gyöngyvirág haja, mint a lopott kincs. Doktor Fipsz, bár közeledett a nyolcvanadik évéhez, minden vagyonát, a két ócska szekrényt is beleértve, odaadta volna, ha megérinthesi a tüneményes leány kezét.

Itt ismerkedett meg első szerelmével, akinek egy pár esztendeig a keresztnevét tudta. Imrének hívták a szerencsés fickót. Csöndes, elgondolkozó arc kifejezésű, tétova fiatalember volt. Atyja gazdag magkereskedő, pesti patricius. Imre mindenféle szerkezeten törte a fejét, elfelejtett iskolába járni.

Most az öreg zsidócskától akarta megtanulni előre kialkudott ötven forintért a kereskedelem tanulmányát, hogy majdan atyja üzletét átvehesse.

Imrének a haja a homlokába lógott és oly

tiszta volt az arca, mint egy szenté. Cugos cipőben járt, sok különböző kihegyezett ceruza volt az oldalzsebében, töltőtoll és notesz. Egy potrohos, aranyfogu, beretvált arcú szélhámos volt a barátja, aki mindenféle vállalatot akart alapítani. Gyanus, mosolygó, ravaszdi szemű férfiu volt s olyan fáradhatatlan sárga cipői voltak, hogy Bécsig elmehetett volna gyalog. Halálfejes ezüst gyűrű volt a kisujján és a kapu előtt zsebredugott bottal sétálgatott, amíg a tanórának vége lett. Körülbelül 50 esztendő s férfi volt, de egyetlen fehér szál sem volt hajában, bajuszában.

Olykor ketten is elkisérték Gyöngyvirágot a Dunáig. Mélyacsai ur, a vállalkozó szerette a tekervényes utcákat; azt mondta, hogy ezt pesti komfortáblisoktól tanulta. Utközben mindig üzletekről beszélt. Talán tizféle terve volt. Utazási irodát, kávé-ügynökséget, detektív-irodát és kis színházat akart nyitni. De célba volt véve egy ügynökség felállítása, amely a kliensek boldogságáról gondoskodik, nőket és férfiakat összehoz. Ezenkívül a furcsaságok boltját is megakarta nyitni az Andrassy-uton.

— A kisasszony ülne a kasszában, — mondotta hízkelve.

Más napokon új tervei voltak. Kiszámította, hogy Pesten mennyi borraivalót kapnak a pincérek. Egy borraivaló intézetet akart nyitni, hol mindenki biztosíthatná magát a borraivaló ellen.

— A kisasszony állást kapna az irodánkban, — fejezte be a mondanivalóit.

Gyöngyvirág nem szerette az aranyfogu embert. Mindig olyan közel hajolt a leeresztett hajához, mintha

le akarná ollóval metszeni. Bizonyosan van is a zsebében egy nagy kés, amellyel meggyilkolja éjjel a Dunaparton a nőket.

Egy napon hiába várták a kapunál Mélyacsai urat a gyermekek, a potrohos férfiu kockás nadrágja és sárga kemény kalapja nem tűnt fel a láthatáron. Egyedül indultak utnak és szótlanok voltak, mintha valóban pótolhatatlan lett volna Mélyacsai ur.

Imre a lánchidon és alaguton át kísérte Gyöngyvirágot.

Imre a lánchidon és alaguton át kísérte Gyöngyvirágot.

A Dunán úgy fénylettek a hajók az őszi napsütésben, mint a boldogság szigetei. Nem is lehet baja annak, aki aranyló szeptemberi délelőttön a Fecske fedélzetén a Margitsziget felé utazik.

Az alagutban volt egy fülke, ahol egyszer csókolózni láttak egy piroskalapu asszonyságot egy deres oldalszakállas, cilinderes urral.

Imre belépett a fürkébe és keresgélgni kezdett a falon. Mintha valamely jelt, felírást, titkot kutatna. Hátranézett és Gyöngyvirág utána lépett.

Itt történt meg az első csók, amely Gyöngyvirág arcát érte. Odáig soha sem csókolta még senki. Talán csecsemő korában utoljára haldokló anyja, akiről csak annyit tudott, hogy féleszü vándormuzsikusnak volt a felesége. Vidéken céltalanul kóboroltak és Gyöngyvirág egy istállóban született, mint a kis Jézus.

Nem is értette mindjárt, hogy mit tett vele a szentképarcu Imre. Megijedt, aztán hirtelen nevetni kezdett, mint aki valami nagy veszedelemtől menekült meg. A füle alatt, a nyakán érte a fiu szája, és hasonló volt az érzése, amikor egy lepke a Svábhegyen a hajára szállott. Érezte, hogy kis égő színes folt maradt nagyon fehér bőrén, amely talán soha sem mulik el. Vajjon mit fog hazudni a nagyanyjának, ha észreveszi? De még messzi van az Élesztő-villa.

A csók után megnyílt a gyermekek szája és végig a Krisztinán ezerféle dologról beszélgettek. Imre mindig Mélyacsai urra terelte a szót. Bámulta ezt az embert, mint egy istent. Ha egyszer megkapja anyai örökségét, Mélyacsait társául fogadja. A minap is lelökött a járdáról egy katonatisztet, aki a tyukszemére hágott.

Gyöngyvirág elfelejtette a parancsot és a nagyanyjáról és annak Kecskeméti-utcai házáról minden szegyenérzés nélkül beszélt. És kifejezte ama forró óhaját, hogy szeretne elszökni a háztól.

— De hová mehetnénk? — kérdezte.

Imre összeráncolta a homlokát:

— Majd tanácsot kérek a barátomtól.

Gyöngyvirág nem mert ellentmondani, pedig ir-
tózott Mélyacsai aranyfogsorától. Egyszer megharapja
az az ember.

A svábbhegyi utnál váltak el. Imre sokáig állott
helyén és Gyöngyvirág vissza-visszanézett. A szeptem-
ber csodálatos pirosságokkal és sárgaságokkal festette
be a negyoldalt. Az erdőkön olyan veres foltok vol-
tak, mint Gyöngyvirág nyakán. Vajjon ki csókolta meg
az erdőt, hogy elpirult?

— Szerelmes vagyok, — ezt írta fel egy pad
hátára Gyöngyvirág az Imrétől kapott ceruzával.

Mikor elolvasta a betűket, hamar összefirkálta a
szavakat.

Óvakodva ment felfelé a hegyen, mintha egy
gyémántgyűrűt talált volna az imént a városban.

III.

Gyöngyvirág eloltja a lámpást.

— Pénzt kell szerezni, — szólott mély, gyomorból jövő hangon Mélyacsai ur, midőn a gyermekek tervéről értesült.

Többször levette fejéről sárga kemény kalapját, egy piros selyem zsebkendővel legyezte a kopaszságát, felhuzta meg levetette a keztyűjét.

— Uzsoráshoz kell fordulni, — mondta ki az első gondolatát, miután egyéb ugy sem jutott eszébe.

A gyermekek beleegyeztek Mélyacsai tervébe. A komfortáblis-uton Imre barátja hosszadalmasan mondott el egy történetet egy fiatal grófról, aki egyszer Frank Boriska színésznőt elszöktette.

— Amerikába mentek és a gróf cigarettát árult; mert ilyen a szerelem.

Amerikától egy kissé megijedtek. Utóvégre Imrének helyben kell maradni, hogy atyja virágzó magkereskedését majd egykor átvehesse. Gyöngyvirág csak annyit tudott Amerikáról, hogy oda a bünbeesett emberek menekülnek. Ő ártatlan volt, csupán a nagymama házából akart menekülni. Majd magával viszi

Maxot, a nagy kutyát, amely eljár élelmiszert lopni a piacra.

Gyöngyvirág szégyenkezve vallotta be, hogy alig van valami ruhácskája és azt is a nagymama őrizi. Legfeljebb néhány zsebkendőt és ingecskét tudna egy batyuba kötni.

Mélyacsai legyintett:

— Inget kapni hitelbe is. Ösmerek én egy kereskedőt, aki részletfizetésre szállít mindent, még ékszer is. A nagymama borzasztóan gazdag, megvehetné az egész kecskeméti-utcát. Lesz hitelünk bőven.

Kipirult az arcuk, a szemük ragyogott, amint a jövőt festegették. Mélyacsai tetőtől talpig végignézte Gyöngyvirágot:

— Majd színésznőt nevelünk a kicsiből. Én ismerem a színházigazgatókat. Csak rám kell bízni a dolgot. Primadonna leszel, gyermekem.

Miután az idő már későre járt, Gyöngyvirág összeszedte füzeteit. A férfiak még együtt maradtak, hogy meghányják-vessék a jövőndőt, és főként pénzt hogyan szerezzenek.

Gyöngyvirág talán még boldogabban ment fel a Svábhegyre e napon, mint tegnap. Igaz, hogy Imre nem csókolta meg a fülét, de ehhez nem is volt alkalom. Az utálatos Mélyacsai folyton a sarkukban volt. Pedig Gyöngyvirág tudott már egy setét kapualjat, ahol megigazíthatta volna a cipője szalagját. Imrének lett volna annyi esze, hogy az alkalmat felhasználja, miután csupán karaván-szagu ládák és olajos hordók voltak a hosszú, mély udvaron. De Mélyacsai folyton beszélt. Gyöngyvirág szomoruan ment el a kiszemelt

kapu mellett. Nem volt bátorsága az aranyfogu ember jelenlétében a cipője szalagját megigazítani.

(Gyermekkorában, midőn az ablak felső szárnyán néha kinézett a kecskeméti-utcába, délutánonként nem egyszer látott előkelő hölgyeket és urakat a szemben lévő kapualjban csókolózni, suttogni, sőt ölelkezni. Egy magas, őszes, szőke bajuszu ur, akit magában gunárnak nevezett, mindig ide huzogatta be a nőket, akikkel az utcán sétált. A félrebillent kalapot, a fátyolt, a ruhát ijedten igazgatták az urihölgyek, míg a gunár cigarettára gyujtott, mintha mi sem történt volna.)

Utjában, amely a svábhegyi villához vezetett, kétszer is felírta egy padra:

Imre.

És nem törölte el az írást.

Éjjel eloltotta a lámpást, a teli holdba nézett, amely a hegyek felett járt, mint egy nagy szem és elgondolta szökésének részleteit. Kiugrik az ablakon és a Béla király-ut felé veszi a célt. Egy kanyarodónál feltűnik Pest ezer lámpásával. A nagy alvó házak között epedve vár valaki, mint egy csillag, aki egy másik csillagot vár az égről.

Annyit nézett a holdba, hogy lehajtotta fejét az ablakpárkányra, elfáradt, faleveleket hallott beszélgetni egy kis leányról, aki este az erdőben felakasztotta magát egy fára, szél simogatta a haját, mint egy jószág lehelet, egy kis kő csendesen megmozdult a hegyoldalban és halkán legurult a fák között; éjfél volt s csendesen elaludt.

Azt álmodta, hogy a holdból a ablakpárkányra

lépett egy öreg törpe és szigorúan megkérdezte, hogy hová tette a szívét?

Felelni akart, de nem tudott.

Az ősz hosszú volt, mint egy fénylő, vörös női hajszál.

A nagymama gyanakodni kezdett. Gyakorlott asszonyság létére nem sokáig maradhatott előtte titokban a változás, amely unokáján végbement. Reggelenként az ablakhoz vezette és sas-szemével mélyen a Gyöngyvirág szemébe nézett.

— Már ismét nem aludtál rendesen, — mormogta.

Máskor megvizsgálta, mint egy nőorvos, tetőtől-talpig.

— Csak addig vagyok a nagyanyád, amig tisztességes leány vagy.

Végül betiltotta a Fipsz iskoláját. Gyöngyvirágnak otthon kellett maradni a svábhegyi villában és nézhette a pirosuló hegyoldalakat, fehérülő utakat, sárga völgyeket, méléző fellegeket.

— Betegnek érzem magam, — suttogott a nagymama.

— Csak itt kaphatom vissza az egészségemet.

Babonásan bizakodva feküdt a füben a régi villa előtt, ahonnan az alatt kanyargó fehér országutat lehetett látni. Teli szájjal szivta a hegyi levegőt, sárga antikgyűrös ujjával kapaszkodott a lengedező szélhez, az élettől teljes öreg fákhoz, 'de észrevette ismerőseit a Béla király-uton. Gunyosan elmosolyodott, ha

nőket vagy urakat látott, akik télen a kecskeméti-utca zöld házát látogatták.

— Milyen jó, hogy én hallgatok, — mormogta magában, midőn egy-egy előkelő hölgy lengett el a villa előtt, mint egy látomány.

Ez a vénasszony tele volt csodálatos pesti titkokkal, amelyeket hosszú életén át gyűjtött a lakosság férfi és női társadalmáról. Néki mindent megvalótlak a férfiak és a nők elárulták legbensőbb titkaikat.

— Az egész Pest válópört inditana, ha kinyitnám a számat, — nyöszörögte a fűvön heverészve, amely nem akarta visszaadni egészségét. Szidta a kártyást, akitől egykor olcsópénzen megvásárolta a svábhegyi nyaralót. Minek volt neki a villa, ha benne meggyógyulni sem tud? Napról-napra dühösebb lett és szokása ellenére közel ment a rácsos kapuhoz, amikor is egy kövér, bujálkodó arcú járókelő uriember felismerte, ijedten köszöntötte a sárga arcú, vércseszemű »grófnét«, aztán úgy elmenekült, mintha puskából lőtték volna ki.

— Kár volt úgy szaladni Steiger ur, — mondogatta a nagymama titkolódzva, — Itt én is tisztességes nő vagyok.

Ellenben mindig nagyon vigyázott, hogy Gyöngyvirág ne mutakozzon a villa első részében. A gyöngyörű leánykának hátul kellett tartózkodni, ahol öszszeszorulnak a vén fák, mint a rejtelem és a bujkáló rigón kívül senki sem láthatja a gyermek rézvörös haját.

Egy kőpad volt az emelkedésen, mint az apácák klostromában. Lehetséges, hogy valamikor szent asszo-

nyok kézimunkáztak e helyen, vagy boldogtalan nők várták a város felől vőlegényüket, aki soha sem ért ide.

Itt üldögélt Gyöngyvirág, mikor a nagymama megengedte. Ábrándozgatott a jóságos Fipsz urról, a szentképarcu Imréről és a kereskedelmi számtanról, amelynek ugylátszik örökre befütyültek. Jókai Mór regényét, az Aranyembert találta meg a házban. Vajjon ki olvasta előtte az összerongyolódott könyvet? Ki volt az, aki utoljára képzelte magát Noéminek e helyen? Gyöngyvirág Senki-szigetén Imrét várta, akinek elfelejtette vezetéknevét megkérdezni.

Egy délután ismét regényesen nézte az öreg fákat és hallgatta a szelet, amely még soha sem tanácsolt jóra való dolgot a magányban, midőn hirtelen lépéseket hallott a háta mögött.

Az aranyfogu ember közelítette meg hátulról az elhagyott villát.

Gyöngyvirágnak torkán akadt a szó.

Mélyacsai nyugodtan forgatta vékony sétatálcáját, mint egy nagyvilági gavallér. Zöldkeztyűs kezével megsimogatta a leány fejét.

— Nem kell busulni, gyermekem. Barátai nem felejtették el önt s dolgoznak a kiszabadításán. Csak ne veszítse el a reményt.

— Kérem, a nagymama itt van.

Mélyacsai pazarul legyintett:

— Ismerem én az öreg tekintetes asszonyt. Ne féltsen engem, gyermekem: Helytállok én a nagymamával szemben.

— Megöl a nagymama . . .

— Gyermekem ne beszélj csacsiságot.

Mélyacsai azután megragadta Gyöngyvirágot és mohón, mint egy szörnyeteg közeledett felé. A pesti szélhámos keze hajában turkált, fülébe értelmetlen, zongoraverkli módjára csengő-bongó szavakat sugdosott, nagy melle lihegett, mint egy fújtató, tagjai kinyultak, mint a póké az aranylégy után; a nyaka rancos és beesett volt és egy ér úgy táncolt a petyhüdt bőr alatt, mint egy vergődő madár.

Gyöngyvirág előtt elsötétedett a világ. Hirtelen úgy érezte magát, mint azok a nagykalapos, olcsó parfümös, feketefátyolos, selyemruhás nők, akik a nagymama pesti házába osonnak. Könnyek omlottak szeméről és egy régen elfelejtett gyermekkori imádság bugyborékként felfelé a torkán, mint egy víz alól feljövő emlék.

Aki ételt, italt adott,
Annak neve legyen áldott.

Igy hangzott az ima, amelyre a nagymama tanította, midőn az első karéj kenyeret a kezébe adta. És a tragikus percben visszatért az ima, mint egy szentképecske kihull egy régi könyvből és megmenti a két-ségbeeséstől a boldogtalant.

A nagymama a kertben köhögött, olyan fuldoklóan, mintha egy öreg nősténykutya ugatna.

A szélhámos eleresztette a könnyező leányt. Gyöngyvirág megszabadulva a durva kezekből, eltakarta az arcát a kezével.

— Utálatos, távozzon, — szólt.

Mélyacsai nevetett, reszkető kezével a leány arcát simogatta és elfulladva állott helyén. Ugy látszik, erőt gyűjtött, hogy ismét megragadja a leánykát. A

rigók ijedten figyeltek a fákról. A felhők összenéztek az égen. A füvek lehorgasztották a fejüket.

Szegény, kimerült leányka, sorsodat nem fogod elkerülni. Az öreg gazember győzedelmeskedik vonakodásodon. Már aligha lesz erőd visszautasítani az elvetemült vér újabb támadását. A félelem e rettenetes nagyanyától nem engedi, hogy megmentő sikoltás törjön ki a torkodon.

Utálatos, távozzon!

És a néma, elkeseredett küzdelem ismét elkezdődött, amint az országuti őszöreg csavargó megtámadja a parasztleánykát, aki ebédet visz a mezőre.

Ekkor azonban megelégte az őrangyal a gazságot.

Alulról óriási szökkenésekkel jött egy borjunagyságu fekete kutya. Tompán, vésztjósloán mordult az eb és medve módjára támadta meg a botjával véde-

kező Mélyacsait. Max, mint egy középkori vitéz vetette magát a rablóra. Csakhamar messziről hallatszott az aranyfogu futamodása.

Gyöngyvirág dobogó szívét a kutya hátához szorította és úgy figyelt az alulról jövő hangokra.

Flikné, a gazdasszony, meglátogatta a nagymamát és ajándékul elhozta kedvencét, Maxot.

De a nagymamát nem lehet kibékiteni.

— Meguntam, — rikácsolta. — Holnap hazaköltözünk. Eleget loptatok.

Gyöngyvirág rémülten hallgatta a nagymama kiáltozását. Az öregasszony olyan dühös lett a bemutatott számláktól, hogy csaknem megütötte a guta.

— Isten veled, Svábhegy, — gondolta magában Gyöngyvirág. — Holnap visszamegyünk a tömlőcbe.

Külön megcsókolta a fák derekát, a kőpadot, a bokrok őszi virágát és a levegőt.

Ez a tájkép volt az ő gyermekkorá.

Midőn későbbi boldog és boldogtalan éveiben visszagondolt a multakra, egy sárga, esőverte, mohos, verendás kertiházat látott, amely körül szarkák cseregnek, rigók ugrálnak és a fák úgy hajladoznak a szélben, mintha az ölükbe akarnák venni az alattuk játszadozó gyermekleányt.

Mélyacsai urat csodálatosképen elfelejtette, mint egy rossz álmot.

Talán nem is volt igaz az öreg gazember támadása . . .

IV.

A zöld ház hőse.

Ismét a régi szobácskájában találta magát. A nagymama ujonnan bemeszeltette az ablakot. Csupán a felső szárnyon szűrődött be a világosság, a kocsik zörgése és éjjel a ház előtt a nők viháncoló nevetése, férfiak gordonka-hangja.

A nyár folyamán azonban nagy változások történtek az utcában. A szemközt levő öreg házba beköltözött Szalón Mimi és a nagymama úgy átkozódott, mint egy pogány.

— Csak élne még Splényi kapitány, majd ellátnám a cudar baját! — kiabált, miközben az ajtókat csapdosta.

Szalón Mimi a nagymamáéhoz hasonló foglalkozást üzött. Zömök, barna, egykor szép, eldurvult arcú és megvető tekintetű nő volt, aki kihajolt az ablakon és a nyelvét öltögette a nagymamára. A két házmeister minden éjszaka összeverekedett az utca közepén. A két ház női látogatói letépték egymás kontyát. Vérekre karmolták a „szőke asszonyt.” Az urakat, akik

hűtlenek lettek a régi házhoz, vízzel leöntötték az emeletről. Maxot meg akarták etetni szafaládéval.

Flikné sokkal barátságosabb volt a szegényebb hölgyekhez is, akik nem egyszer kalap nélkül, fűzetlenül, papucsban üldögéltek az udvarra nyíló konyha küszöbén, ahol nagy lánggal égett a svábhegyi száraz galy, mint egy falusi házban. Lángost, pattogatott kukoricát, sült tököt és krumplit, valamint almát sütött itt Flikné a nőknek, közben hosszú történeteket mesélt előkelő urakról.

Gyöngyvirág a hűvösödő őszi délutánokon hársz-kendőben, magányosan üldögélt az udvari ablak zsalugátere mögött és szomorúan összefonta a kezét, mint egy kis rab. Szerette nézni az ablakhasadékon át a konyha piros lángjait. A pattogó mogyorófák a Svábhegy szeptemberi illatát juttatták emlékezetébe. A piros nap, pirosan tűz a fejére és a keze csaknem átlátszó.

A nők a földön kuporodtak és fosztókakedv uralkodott, míg Flikné arcát kipirosította a láng.

— Járt ide egy Szú nevű előkelő uraság az elmúlt években. Nagy, bozontos, ember volt, vörös, mint a bika, a nadrágja mindig lecsuszott a hasáról és mogyorónagyságu gyémántgyűrűk voltak a kezén. Ha megtetszett neki valaki, lehuzott egy gyűrűt és oda vetette. Szerencsétlen volt a házasságában, melyik férfi nem? — ugyanezért verni, kinozni, szidalmazni kellett, hogy jókedve legyen. Annak örült legjobban, ha a házmesterné megseprüzte, mikor belépett a kapun. A „grófné“ kis Szúnak szólitotta és barackot nyomott a fejére.

Kis Szúval sok bajunk volt. Mindig új barátnői voltak, akiket a legmesszibb külvárosokból kellett elő-rángatni. Adolf, a fiakerünk néha az utcát sem tudta megtalálni. Én pedig alig ismertem ki magam a csuf, rosszagu külvárosi házakban.

A „grófné“ a megmondhatója, hogy hányszor futottam papucsban, egy szál szoknyában, téli éjszakán „Küri Kláraért,“ „Pálmay Ilkáért,“ „Blahánéért,“ a „Hegyiért,“ az ördög tudná már a nevüket. Egyik a Zuglóban lakott, a másik Ó-Budán huzódott meg egy pincelakásban. Aztán megfürösztetni, fölöltöztetni, kitanítani őket, hogy szégyent ne hozzanak a házra. Vigyázni a körmükre, hogy el ne csenjenek valamit. Ügyelni, hogy le ne részegedjenek, a rendőr be ne vigye őket az utcáról, kapunyitáskor kidobni őket: ez mind a szegény Flikné dolga volt. Flikné, mindig csak Flikné. Aztán kinek dolgozom? Talán magamnak? A lányoknak, hogy becsülettel férjhez adhassam, a vőmnek, hogy a kávéházban ülhessen. Néha elmehetek egy órára a lányomhoz. Ennyi az egész. Rák Sándor, Rák Sándor! Te nem is tudod, hogy mennyit kinlódott az anyósod.

Flikné kiosztotta a friss lángost a konyhabeli nők között és maga is közéjük kuporodott.

— Kis Szú nagy gavallér volt. Soha sem kellett neki a „Hegyesi,“ vagy a „Márkus.“ Mindig csak azt mondta: „Flikné, én ismerem azokat a kifent, szago-sított dámákat, akiknek gummiból van a keblük, ned-ves seb van a lábukon és olyan száraz a bőrük, mint a papiros. Én utálok őket. Repettsarku, egészséges szolgáló az én szeretőm, aki nem tartja vissza

sem a szóváltását, sem az öklöndözését.” Be gazdag ur volt! A főrendiház tagja volt és a piros püspökök háta mögött ült. »Egyszer majd elhozom a kalocsai érseket. Flikné!» Négy lovon jött be Pestre a kastélyából, téli este fáklyás hajduk kísérték. Egy marék aranyat hagyott itt, amikor elment. Aztán küldött a grófnénak az igáskocsiján ölfát, lisztet, mézet, nyulat, őzet, meg juhászbundát a házmesternek, de arra a „nagyságos ur“ tette a kezét.

Amig a hölgy fürdött, a talpát dörzsölgettem olajjal és néha beszélt:

— Tudja, Flikné, voltam én is olyan nyavalyás, mint a legtöbb férfi, urinők után bomlottam. Szopornyikás eb módjára futottam a színésznők sarkába. Csak azt a nőt tiszteltem, akinek selyemruhája volt, meg jó cipője. Feleségem volt, ez szoktatott így. Aztán egyszer hallom ám egy rejtekajtó mögül, hogy a szentkép, a bárónő, a legtisztább kezű asszony a monarchiában, azt mondja az ispánomnak: «Te kedves himszamaram! . . .» Meg még egyebet is. Ekkor beláttam, hogy nem lehet tovább folytatnom az életet és meghalok. Az istállócsizmás ispánt elkergettem, mintha semmit sem tudnék. A bárónőt megvertem, mint a kétfenekű dobot. De életben maradtam.

Ilyeneket beszélt mindig a drága jó ur, amig bejött a hölgy.

Flikné ekkor kénytelen volt abba hagyni érdekes elbeszélését, mert a konyha előtt megjelent Max, a szorgalmas neufundlandi eb és farkcsóválva hozott szájában egy zöld, vadkacsatollas férfikalapot, amelyet valahol az utcán orzott el a tulajdonosa fejéről.

— Vendég jön, — szólt Flikné és gyorsan bezárta a konyha üvegajtáját.

Gyöngyvirág könnyes szemmel hagyta ott az udvari zsalugátért. Szívből sajnálta a szegény Fliknét, rózsaszínű, tizesztendős slafrokkjában. Megfogadta, hogy pártfogolni fogja a nagymamánál.

Gyöngyvirág leült a tanulóasztalhoz és naplóját írta egy irkába.

V.

A nagymama utrakél.

Bár Gyöngyvirág légmentesen el volt zárva a kecskeméti-utcai házban, az élelmes Mélyacsai ur talált utat, hogy levélkét csempésszen a gyermek kezeihez.

Általában számos üzletei közé most már végérvényesen felvette Gyöngyvirág dolgát a fehérmellényes férfiu, mint akár a kioszkbeli kártyajátékosok ügyét, hol nyomban két pengőt nyomtak a markába, hogy eltávozzon, zavarcsinálás nélkül, vagy a Casino de Paris-t, amely helyiségben ingyen kapott feketekávét és sört, hogy békében hagyja a mulatókat. Ő volt az a jószimatu férfiu a városban, aki számon tartotta a hamiskártyások nyereségét, mulatóhely tulajdonosok bevételeit, a magyar nemesség után áhitozó rőföske-reskedőket; mindenkit ismert Budapesten, mindenkiről tudott valami gyengeséget. S ha nem sikerült a zsarolás, nyomban levelet irt a rendőrségnek. Kártyabablangok bolthajtásai az ajtónál végződtek, amelynek közelében Mélyacsai üldögélt az elosonó nyerőket várva: a szarka- vagy Duna-utcában, ahol a garçon

lakások a kapu alá nyílnak, zsebredugott bottal egész délutánokat sétálgatott, amíg a meghívott uriasszony mélyen lefátyolozva kisurrant a titokzatos házból. Mielőtt arcát rendbeszedhetné a gőgre és megközelíthetlenségre, Mélyacsai gunyosan, mélyen a szemébe nézett és sokatmondólag hümögött. Aztán távolról, konokul, elmaradhatatlanul hazáig kísérte a hölgyet, hogy az otthon mindjárt ágyba fekketett a kiállott izgalmaktól.

Egy reggelen az ajtó alatti részben egy összehajtogatott cédulát talált Gyöngyvirág.

„I.-t a bolondházba záratta apja. Rajta vagyok, hogy kiszabadítsam. A maga jó öreg bácsikája.“

Gyöngyvirágnak szomorú napjai voltak. Ezideig ritkán jutott eszébe a szentképarcu Imre. Inkább csak távolról látta, mint egy gyermekkori álmot. Mint Szent Imre herceget, akinek arcképét egyszer látta egy budai templomban, ahová kis gyermek korában (Flikné felügyelete alatt) elengedte nagyanyja.

Öregasszonyok és gyermeklányok csaknem egyformán gondolkoznak arról, akit szeretnek. A templomjáró anyókák az ifjú Krisztusban, a szakállas szent Józsefben és Antalban nem egyszer elmúlt életük férfiideálját imádják. Szent József valóban élt néhány év előtt, asztalos volt a kacsá-utcában.

A levélke megérkezésével mindennapi lakója lett Imre a gyermeki tömlőcnek. Néha a tanulószéken ült gombos, sárga cipőben és fekete nyakkendőben. Máskor a függöny mögött állott és a kezelőit kihuzogatta. Egyszer meg azt álmodta Gyöngyvirág, hogy Imrét meggyilkolták a földszinten ... zokogó szívvél

ült fel ágyacskájában. Az udvaron valaki bömbölő hangon énekelt egg ismeretlen szövegű nótát. A nagymama nem szerette az éjszakai énekeseket, ugyan ezért az emeletről kiáltozott, míg Flikné az udvaron rimánkodott a dalosnak, hagyná abba a szere nádót. Végül a házmester kitaszigálta a vendéget, döngve csapódott a kapu. Gyöngyvirág magában azt gondolta, hogy Mélyacsai ur volt az énekes.

Egyszer a nagymama utazóköpenyegben és fogolyszárnyas kalapban lépett az unokája szobájába. Botosok voltak a lábán és karján bőrtáska, az erszényben akár százezer pengő elfért volna.

— Egy-két napra vidékre utazom. Fertelmes drága ezen a Pesten minden. Majd falun bevásárolok. Reménylem: jól viseled magad.

— Nem megyek ki a szobából.

A nagymama szokatlan hangulatban volt. Könyvek mutatkoztak a szemében és a két kezébe vette unokája arcát.

— Édes aranybogaram, ha majd egyszer nagy lesz, megbocsájtasz minden szekaturát az öreganyádnak. A te érdekedben, a te jövődért történik mindez. Én már öregasszony vagyok. Nekem már semmit sem ád az élet. Csak legfeljebb nyugalmat.

(A fecsegő Flikné már előbb elmondta Gyöngyvirágnak, hogy a »nagyságos ur« a napokban dülöngözve jött haza fényes nappal és egy vendég hölgynek az arcát megcsipte a kapu alatt. Szigorú jelenet volt emiatt a nagymama és a »nagyságos ur« között. Végül a nagymama szobájába vonult és keservesen sirt késő estig, hogy a nőknek megesett a szívük rajta. A

»szőke asszony« név alatt ismert vendég hölgy nagyon csodálkozott, hogy a nagymama nem vette ki a szemét a »nagyságos urnak«; ő elbánná az urával, ha rajtacsipné.

A nagymama leült a székre és az unokája hajával játszadozott:

— Tudod, gyermekem, én már végképpen meguntam itt az életet. Amig szegény voltam, fiatal voltam, még csak szívesen kínlódtam ezzel a különös üzlettel, leginkább azért, hogy tisztességes maradhasak, ne kényszerítsen a szükség, hogy minden jötményt kupecnek odaadjam a testem. Én mindig becsületes nő voltam, gyermekem, példát vehetne rólam sok asszony Pesten, aki magasan hordja az orrát. Pfuj! Ha valaki ismeri őket, az én vagyok. Milyen mocskok, mily elvetemültek, mily gazok.

— Ha olcsón kapom, megveszem azt a falusi birtokot, amelyet neked ígértem! — fejezte be szavait »a grófné,« homlokon csókolta Gyöngyit és eltávozott. Adolf a sárga utazóbőröndökkel büszkén várakozott a ház előtt. Régen volt ily tisztességes fuvarja.

Gyöngyvirág lábujjhegyen járkált a szobájában, gondosan bezárta az ajtót, az ablakot is lefüggönyözte, pedig az utca tulsó oldalán, Szalón Mimiéknél, éppen öngyilkos lett egy kereskedő, fűtyülve jöttek a mentők és ködszagu köpönyegeikben a rendőrök lökdösték a kíváncsiakat.

A nagymama birtokára gondolt, ... A legszebb zöld színekre, amelyeket eddig csak női alsószoknyákon látott. Sárga libuskák tipegtek tova az alsószoknyákon és a virág olyan piros volt, mint a legbátrabb

kalap a házban. Gyöngyvirág még keveset tapasztalt az életben, de amit látott, nagyon megfigyelt. A házban megforduló nők divatját titkon jól szemügyre vette.

Igen jól ismerte a bekrétázott fehér félcipőket, amelyek a széttapodásig hurcolták tulajdonosnőiket.

Végül olyanok lettek, mint a sok csókolózástól megnőtt szájak.

A selyemharisnyák a mezitelen talpon rongygyá foszlottak és a nők nem merték levenni cipőiket az urak jelenlétében, bár azok ígérték, hogy majd pezsgőt isznak a cipőből, mint a velszi hercegről hallották.

Tudta, hogy a szép nők lábán bütykök és tyuk-szemek vannak, nem mindig szabályos a derekuk, közelről nagyon rosszszaguak és a fülüket vörösre festik a tükör előtt.

Látta száradni a fehérnemüket a padláson és látta őket szennyesen mint bünjeleket. Tudta, hogy némelyik hercegnőnek forradás van a nyakán, ezért hord magos gallért; a másiknak durva kezére alig fér rá a fehér keztyű. A fodrász tömi ki a hajukat kóccal és karjukról beretválják a hajzatot. Látta őket unatkozva vakarózni, ásitozni, a körmüket nézegetni. És ismerte őket kócsagtollasan, lengén és hódítóan. Tudta, hogy némelyik bőgni kezd, mikor egyedül marad, kerekas bárányok és bamba kis gyermekek és szomorú öregurak arcképeit veszik elő, amelyeket hosszadalmasan néznek. A másik füttyürész, nyujtóz-kodik, összeráncolja a szemöldökét és nem fél az akasztófától sem.

A nagymama házában minden szobának megvolt

a leskelődő lyuka. Ezek a leshelyek akkor készültek függönyökön, ablakokon, ajtókon, szekrényeken, amikor a nagymama még szegény volt és kénytelen volt őrködni az üzleti érdekeken.

Gyöngyviráy e leshelyekről csendesesen szemügyre vett mindent.

Ezért nem tudott ő a nagymama falusi birtokára gondolni másképpen, mint a tengerzöld alsószoknyákkal bevont mezőkre és libácskákra, amelyek oly világossárgák, mint a szalagok a nők ingében. A kertészkést, amelylyel a rózsákat nyesegeti majd a kertben, olyannak hitte, mint a beretvát, amelylyel a nők a bajszukat borotválják a tükör előtt.

— Csak Mélyacsai ur ne tudja meg, hogy a nagymama távol van, — gondolta magában sóhajtván.

Maxot az ajtó elé fektette, midőn beesteledett és Max már elvégezte tennivalóját a ház körül, csaknem egy féltucat férfikalapot hordott be az utcáról.

Meggyújtotta a lámpát; a zöldernyőjű tanulólámpa, mint egy megérkezett jóbarát fordította feléje világosságát. Almát eszegetett és Jókai Mórtól az Aranyembert olvasgatta. Még hallani vélte, amint Flikné egyhangulag duruzsol a konyhán barátnőivel, mint a malom kelepel nagy messziségben.

VI.

Gyöngyvirág gyermekségének vége.

Gyöngyvirág ezen az éjszakán ismét álmodott.

Álmodott sárga libákkal, fehér felhőkkel, pirosorrú emberkéekkel és a fekete selyemtrikós Arzén Lupinnal, akinek egy társa bizonyosan a házban tartózkodik.

Hajnalban aztán változtak az álmokképek.

A leggyakoribb volt egy nagy szivarosdoboz megjelenése, amelyben Gyöngyvirág majális-ruhában és bérnálási cipőkben holtan fekszik. A nyakán még a zsineg, amellyel megfojtották. Felejthetetlenül fehér az arca, a szempillája sötét, mint a bükkfa-erdő kezdete havas tájon. A potrohos Mélyacsai ur aranygombos, fehér mellényben jó a halott látogatására és lehelete oly hideg, mint a kályhából siró őszi szél.

Fogvacogva felöltözködött és elhatározta, hogy elhagyja végleg a házat a nagymama távollétében.

Sokáig ült remegve az ágy szélén, mint egy síralomházi lakó és az őszi hajnal világosodtát várta.

A hajnal azonban oly lassan jött, mint egy postakocsi, amelynek kereke utközben eltört. A vén kocsis galléros köpenyegében szundikálva hajtja a lovakat és az utasok szépen lemondtak arról, hogy valaha is megérkezzenek az állomásra.

— Gott im Himmel, — rebegte Gyöngyvirág, mint a nagyanyjától hallotta.

Végre virradni kezdett az őszi éjjel, a felső ablakokon a Kecskeméti-utca nyárspolgári csendje ringott be, mintha csupa koránfekvő keztyüsök laknának az utcában.

Gyöngyvirág lábujjhegyre emelkedve, kinyitotta az ajtót. A küszöbön feküdt Max, a fekete kutya; lompos farkával tompán legyintett.

A ház már csendes volt. Elhuzódtak a vak hegedűsök, akik olyan szerelmesen vonják a románcot, hogy a nők felsírnak.

A fekete pápaszemes zenészeknek jó dolguk volt itt. A „szőkeasszony“ lesbeállott a Sándor-Kávéház körül, ahol a vakok zenekara működött, elcsalta őket a zöld házba és olykor reggelig nem hagyták békén a vakokat a megvadult nők. Flikné kétségbeesve kiáltozott:

— Ez az örültek háza.

És félig öltözetlenül dobta ki a szegény vak zenészeket az utcára.

Csupán az udvaron, az elmerengő két ecetfa között állt egy fölfordított ládán a „nagyságos ur“ kiüritett pezsgős palackokkal körülvéve és homlokába hullott hajjal hallgatta egy elcsapott jockey hazugsá-

gait, aki arra tanította, hogyan lehet a turfon meggazdagodni.

A földszinten hirdapírók kártyáztak, akiknek boglyas nők kibiceltek. A hirdapíróknak itt jó dolguk volt. Az „esperesnek” nevezett öreg szerkesztő midőn néhány ezer forinthez jutott, lefeküdt az ágyba, a földszinten a numeró 6-ban és csak pénze fogytával, két hónap múlva kelt fel. A „grófnénak” új nadrágot kellett vásárolni az esperes részére, mert a régibe nem fért be a meghízott férfit.

Egyébként fáradt csend honolt a házban, mintha mindenki altató-port vett volna be éjfél után.

Gyöngyvirág nyugodtan ment le a lépcsőn. A kikoptatott kövek nem csodálkoztak a gyermek lépésén. A vasrud, amelybe kapaszkodva már annyian jöttek a házba vidáman és reménykedve, a vasrud rendelkezésére volt a gyermekkéznek. Itt-ott egy név volt a kopott falra karcolva, mint a tömlőc falára.

Gyöngyvirág nekiszaladt a kapunak.

A kilincs engedett a nyomásnak. A kapuszárny félig megnyilott, mintha maga sem bizakodna a vállalat sikerében. Hangosan szólt a csengő a kinyitott kapu folytán, de Gyöngyvirág már nem törődött azzal, ami a háta mögött maradt.

Maxtól követve az Egyetem-utca felé futott. A boltok, házak aludtak. A sárga ablakfüggönyök mögött boldogok álmodoztak, vagy a betegek nyögtek. Az öregek a zsebórákat nézték, vajjon nem kellene már fölkelni.

A barátok terén a galambok ittak, hátára szálltak, mert régen ismerték a fekete kutyát.

Egy álmos házmester megszólította Gyöngyvirágot:

— Hová kisasszonyka, ily korán reggel?

— A Svábhegyre. Ászalt gyümölcsöt hozunk le,
— felelt Gyöngyvirág és most már nyugodtan ment át Pestről Budára.

Aztán nekifutott a kapunak.

VII.

Remete R. Arnold igazgató beleavatkozik Gyöngyvirág sorsába.

A nagymama feltette az okulárét. Fehér főkötőjében, setét ruhájában olyan volt, mint egy figura valamely német családi fametszeten. Felemelte a mutatóujját és az asztalon kibontott levélre mutatott:

— Ez látszik a legolcsóbbnak. Mindössze öt koronát kér óránként. A neve is tetszik nekem. Remete R. Bizonyosan egy zárkózott, tisztességes ember neve.

— Ó, nagymama, hadd járjak inkább Solymos-silhoz, — felelt Gyöngyvirág.

A nagymama oly szeliden csóválta a fejét, mint egy jó asszony.

— Gyermezem, bár megigértük, hogy soha se beszélünk előbbi életünkről, sajnos, nem felejtettem el, hogy a régi házban sűrűn megfordultak szininövendékek, akiknek erkölcsé nem ért egy lyukas gombot sem. Egymástól tanulták a pénzszerezés útját e fiatal hölgyek. Új kalap, ruha, cipő kellett. Ezt nem tudták megszerezni Solymossinál. Én voltam az igazi tanárnőjük. Ezért csak maradjunk meg a kevésbé divatos, ismeretlen igazgató urnál. Véleményem szerint ván-

dorszinész volt ökelme. A korhelykedés elveszítette hangját, a hamiskártyázásban a szemét, a kutyagolásban a lábát. Most új egzisztenciát teremt magának, miután észrevette nyílttéri hirdetésünket a P. Lloydban. Nézzük csak, hol lakik e bizonyos igazgató ur?

Remete R. Arnold színészeti és variéte-iskolája a király-utcában volt. A nagymama megnézte a házszámot és mint régi pesti asszony megállapította, hogy a háznak valahol a Teréz-templom környékén kell lenni. (Amerre az egykori Kék macska volt.) Sárga omnibusz kocsi gurult végig a Király-utcán.

— Legalább a közlekedéssel sincs gondunk, — vélte a nagymama és előkereste szemüvegét, zöld köpnyegét, régi esernyőjét, mert olyan akart lenni külsejében, mint egy budai asszonyság, aki csak a templomozás kedvéért teszi ki a lábát a házból.

A Svábhegyről jókora ut volt a Király-utcaig.

Gyöngyvirág mint egy lábadozó beteg nézegette az őszi napfénybe rajzó Király-utcat, amely tarkaságával, élénkségével és ásitásával hasonlított egy kikötő képéhez. (Gyöngyvirág szökése óta nagyon megváltozott a nagymama. Midőn hosszadalmas keresés után, a Barátok-terén lakó házmester vallomása nyomán a nagymama elcsipte Gyöngyvirágot a svábhegyi villa padlásán, ahol szárított gyümölcsből, kökényből és sült tökből élt a kis remete, (míg Max, a saját szakállára vadászott a környéken, mint egy rablólovag), az öregasszony megenyhült Gyöngyvirághoz. Szentimentális éjszakákat töltött, céltalannak látta életét, boldogtalanabbnak gondolta magát az utszéli koldus-

nál és órák hosszáig imádkozott, mint azok az öreg-asszonyok, akik istentelen módon töltötték életüket.

— Ha nem találtalak volna meg, mondta, hangokat öntettem volna az egész vagyonomból, amelyek Isten dicséretét zengjék.)

Az omnibuszban falusi asszonyság módjára többször kérdezősködött a kocsivezetőtől, hogy hol kell leszállni, míg néhány kiöltözködött fiatal nőre, akik utközben le- és felszállottak, öklelő pillantást vetett.

— Jer közelébb, Gyöngyi, — mondogatta, mikor egy-egy páva felkapaszkodott az omnibuszra, hogy harisnyáját, cipőjét megmutassa a gavallérnak, aki odáig kísérte. A nők ezidőtájt még hosszú szoknyát viseltek. Szükséges volt az omnibusz magas hágcsójára felkapaszkodni.

A Teréz-templomnál szállottak le, hol önkéntelenül megállnak a társaskocsi lovai. Csodálatos öreg koldusok, rongyokból összevarrt asszonyok és ócska csizmaszárban támaszkodó vén férfiak tanyáztak a templom fala mellett.

— Lásd, így jár az, aki nem gondoskodik fiatal-ságában öregségéről, — szólt a nagymama.

Egy kétkerekű, lehörögzött székben ülő, halfejű szörnyetegnő felvisitott, mint a denevér:

— Grófné, nem ismer?

A nagymama elfordította a fejét és megragadta Gyöngyi kezét.

— Vajjon, melyik lehetett ifjúkori barátnéim közül? — rebegte, midőn a bizonyos ház ódon kapujához értek, ahol cukorkát, sült tököt, citromot árult

egy fiatal hölgy, aki oly szép volt, mint egy bibliai királyleány.

Kezdetleges tábla hirdette a falon, hogy Remete R. Arnold művészeti iskolája a harmadik emeleten van, mert negyedik emelet nincs.

A nagymama benézett az udvarba, egy pillantást vetett a gránit-lépcsőházra.

Kezdetleges tábla hirdette a falon, hogy Remete R. Arnold művészi iskolája a harmadik emeleten van.

— Nini, hisz ez a régi Pekáry-ház. Fogadni mernek, hogy sárkányfej van a ház homlokzatán, a harmadik emeleti erkély felett. Ebben a házban volt a Kék macska.

A nagymama egy másodpercig talán fiatalságára gondolt, amint szemügyre vette a félig vak ablakokat, amelyek mögött az egykori híres éjjeli mulatóhely volt, ahol tán ő maga is táncolt a grófokkal és fiáke-

resekkel, amig lengő, lengedező ifjúságát élte. A zsebkendőjébe köpött:

— Utálattal gondol vissza az ember a fiatalkori mámorra. Soha se légy mámoros, gyermekem, szólt.

(Vagy: örökké, — gondolta.)

Remete ur iskolája kívülről nem volt biztató. — Roszszagu konyhában egy agyonhervadt, tüdővésztes, de tisztességes arcu nő rántást kevergetett. Angolkóros gyermekek mászkáltak a földön. Szegénység, bánat mindenfelé. Itt bizonyosan verekedni szoktak a házastársak. Ez tetszett a nagymamának.

A boldogtalan asszony a setét előszobára mutatott, ahol Iroda felírásu tábla függött.

Az irodában más világ kezdődött. Mintha a csodák országába léptek volna.

Kis színpad volt itt emelvényen, ahol az énekesnőknek a feje tulemelkedett a diszleteken, amelyek sárga erdőséget ábrázoltak. A háttérben minarettek és tengerek látszottak egy vásznon. Zongora állott alatt és néhány szék a nézőteret jelképezte. A Király-utca zajgása messziről, alantól hangzott, mint a légydon-gás. Fekete táblán Órarend függött a falon, amelyre krétával voltak írva nevek. Az órarend szerint a mesternek többé egyetlen perce sem volt szabad a nap huszonnégy órájából.

De már jött is a mester, aki bizonyosan azért váratott magára, hogy fekete ruhát vegyen, miután az angolkóros gyermekek szerteszét szaladtak apjuk keresésére.

A nagymama összehuzta a szemét és tetőtől-talpig végigmustrálta Remete R. igazgatót.

Az igazgató kopasz, fonnyadt, vöröses emberke volt, — nyilván a sok éjszakázástól. Császárszakálla volt és a bajusza kipederve, mint egy csendbiztosé, — nyilván szereti a könnyelmű nőket. Becsületes kék szeme volt, amely bizalmat ébresztett az emberekben, — de lehet, hogy vándorlásai közben tanulta meg a szemmel való hazugságot. A fehérneműje meglehetősen rendben volt, a fehér mellénye is tiszta, mert az asszony bizonyosan az éjszakát a teknő mellett tölti. Szárnyas fekete kabátja és nadrágja ellenben kopott, mint egy iskolaigazgatóé. Szürkebetétes cipője, mint egy táncosé. Pomádészaga volt.

A nagymama az orrát fintorgatta:

— Talán rossz helyen járunk...

Remete R. hajlongott, de nem szólt. Vizes szemét a nagymama szájára szegezte. Ismét meghajolt, mint egy boltos. Trombitakézelőit elővonta.

— Süket ön? — kérdezte a nagymama.

— Kicsit nagyot hallok, — felelt náthás hangon Remete.

A nagymamának ez annyira megtetszett, hogy nyomban helyet foglalt. Bizott a süket emberekben.

— Az unokám színészetet akar tanulni, — kezdte a nagymama harsogó hangon.

— Leketséges, — felelt Remete R.

Pusztán mesterségből, mint a kupec a bérkocsis lovát, tetőtől-talpig végigmérte Gyöngyvirágot.

— Elég hosszú a lába, — szólt az orrából.

A nagymama helyeslően bólintott.

— Az nem tartozik önre, — egyáltalában semmi sem tartozik önre, ami az unokámra vonatkozik. Csak

azt akarom tudni, hogy tisztességes hely-e ez? Milyenek itt az erkölcsök? Járnak-e ide félvilági nők, romlott férfiak?

Remete R. Arnold nem tiltakozott a feltevés ellen. Kingitotta az ajtót és mérgesen kiáltott:

— Küld be a gyerekeket!

Néhány pillanat múlva hat apró gyerek sorakozott az ajtó mellett, mint az orgonasíp. Hegedűhurszinü hajuk volt, sárgák voltak, mint a külvárosi ősz és rongyosak, mint a lelencek.

— A gyermekeimért dolgozom, — szólt az igazgató, midőn a kolduskölykök kibukfenceztek az irodából.

A nagymama esernyőjére támaszkodott és héjja-pillantással figyelte az igazgató mozdulatait.

— Hány tanítványa van?

— Sok.

— Szám szerint?

— Változik. Most még egy sincs, mert nagyon elején vagyunk. Télen husz-harminc növendékem szokott lenni.

A nagymama helyeslően bólintott.

— Van önnek valami oklevele?

— Harminc esztendeje vagyok a braucsnál. Amikor én kezdtem, még nem volt divatban az oklevél. Nálam tanult Hegyi Aranka és Barizon Sári.

— Színész volt ön?

— Rossz hallásom miatt csupán karmester.

— Ismeri a Madarászt?

Remete R. a zongorához ült és eljátszotta Postás Milka belépőjét. A nagymama sóhajtott:

— Nincs párjuk a régi operetteknek. Igaz, hogy husz esztendeje nem voltam színházban. De ezentul majd minden este elmegyünk valahová, gyermekem.

Aztán tovább faggatta Remete urat:

— Van önnek valamely rossz szokása?

— Rossz szokásom: szegénységem.

— Miért pödri a bajuszát, mint egy portás?

Remete R. meglepetten nézett.

— Csak ne kerteljen, tisztelt uram. Bizonyosan szeretői vannak.

R. R. Arnold busan legyintett.

— Egy ilyen asszony mellett, mint az enyém? Kikaparná a szemét a szeretőmnek.

— Nincsenek önnek barátai, akik meglátogatják az iskolát?

— A feleségem nem szereti a vendégeskedést, mert fősvény.

— Iszik ön?

— Este három korsóval a Bécsi sörházban.

— Kártyázik ön?

— Nem érek rá.

— Szereti a nőket?

— Régente.

— Szokott vigyázni a növendékei erkölcsére?

— Jó Isten! Lehet a lányokra vigyázni? Itt nem történik semmi. Innen szétrepülnek a városba, mint a galambok, ki tudná, hová, merre szállnak?

A nagymama lefizette a tandíjat, a beiratási költséget, a kosztüm-pénzt, a zenedíjat. Kicsit megizzadt a homloka, bár harminc forintból vissza is kapott két hatost.

— Még egy kérdést, — szólott a süket ember. — A kisasszonyka valóban a színi pályára készül, vagy műkedvelő?

A nagymama kérdőleg nézett unokájára:

— Felelj, Gyöngyi.

— Színésznő szeretnék lenni.

A süket ember bólintott:

— Csupán a könyvelés miatt óhajtottam tudni az eljárást. Ugyanis két könyvünk van. Műkedvelők és hivatásos művészek könyve. Ha tehát a kisasszonynak, komoly szándéka a pálya, ezennel felvesszük őt a művészek közé. Mama, hozd be az anyakönyvet.

A heptikás asszonyság egy hatalmas főkönyvet cipelt be. Az angolkóros gyermekek piszkos tintatartót és tollat hoztak, amely sokáig nem akart engedelmeskedni, bár Remete R. a cvikkerét kétszer is megigazította:

— Becses neve?

— Élestő Éva. S betűvel.

— Mintha más néven szólította volna az imént a tekintetes asszony?

— Gyöngyvirág a családi nevem.

— Helyes, nagyon helyes.

Az igazgató ettől a perctől fogva bólongatott, mert mindennel meg volt elégedve. Átvett még husz koronát, miután a nagy anyakönyvbe kellett beírni Gyöngyit. Az iroda ajtójáig kísérte a vendégeket.

— Mindig mondtam, hogy zárjátok be a konyhaajtót — kiáltotta látogatói után az angolkóros gyermekeknek.

Amig a krisztinavárosi omnibuszra vártak, a

nagymama inkább az esernyőjének, mint Gyöngyvirágnak a következőket mondotta:

— Elég gazdag vagyok, hogy unokám kérését teljesítem. Ha festőművésznő vagy gyermekkertésznő akart volna lenni Gyöngyi, azt is kibírnám. Bezzeg, mikor én gyermek voltam, a lányok kalaposnénak mentek.

Az ódon templom felől csörömpölve jött a sárga kocs, mint az örökké változó élet. Boldog és boldogtalan emberek kocsija az omnibusz. Fájdalom, remény, ifjúság és öregség gurul a szívtelen kereken. A kocsi oly közömbösen túlköl, mint a más-világi Charon. Gyöngyvirág dobogó szívvel nézett a Király-utca elmaradozó ódon házaira, sötét boltjaira, álmodozó, unott és sürgölődő lakóira.

— Az apád zsidóember volt, — mondta elmerengve a nagymama. — Azért olyan a szemed, mint itt a lányoké.

VIII.

A szerelem zörög, mint a mák.

Remete R. Arnold nem sokat habozott, megnyitotta a szezont, mielőtt valaki észrevette volna.

— Ugy tesztek mint az egyszeri ember, mondta otthon a feleségének, a tisztességes arcu nőnek, — behunyt szemmel nyelem le a suvixot.

A Remete-féle művészeti iskola első növendéke minden esztendőben egy Elzüllött Elza nevű leány volt. Már senki sem tudná megmondani, miért hívták őt Elzüllött Elzának, látszólag igen tisztességes leány volt. Szűzmáriát hordott a nyakában, rózsafüzér volt a csuklóján, mindig fekete ruhában járt, mert pincérnő volt a Borozóban, ahol reggelig mulattatta a vendégeket. Ha többet ivott a kelleténél, görcsös zokogásra fakadt és fünek-fának elpanaszolta, hogy szeretne szakítani az életmóddal. Akkoriban történt, hogy a Borozóból több leány férjhezment. Egyik Érsekujvárra, az állomási főpincérhez, a másik kávésné lett, de a harmadik egy dúsgazdag magánzóhoz, akinek Bécs mellett nyaralója volt.

Elzüllött Elza naponta öngyilkossági tervekkel foglalkozott mert az ő kezét senki sem kérte meg egy hosszú életre.

Hajnalban a Borozóból egyenesen a Teréztemplomba sietett. Néha kis bucsujárást sikerült szervezni a hajnali miséhez. Petyhüdt éjszakai nők, kábult gavallérok, agyonfáradt pincérek mentek Elzüllött Elza kedvéért a hajnali misére. Elza boldogan és büszkén vezette a csapatot a Nagymező-utcán, mint faluhelyen a bucsuvezér az ájtatosokat. Megmutatta a helyüket a templom háttérében, a sötétben; ő maga, mint Szent Terézia rokona, az első padsorban térdepelt le és alázatosan köszönt a karinges papnak. A hajnali mise volt hosszú ideig Elzüllött Elza boldogsága.

A bucsusok azonban elmaradoztak, mind ritkábban sikerült hívőlélekre találni az éjszakából a Borozó hajnalába hullottak között, akik hajlandók lettek volna a reggeli ájtatosságra. Egyszer Révész Béla és Ady Endre kísérték a szegény leányt a Próféta-utcaig. Már úgy látszott, sikerülend a két szabadgondolkozót a hittérítés hajlékába terelni, amikor Adynak eszébe jutott, hogy a Három hollónál várja őt Zuboly éjfél óta. Elzüllött Elza hittérítés és szerelem nélkül ballagott el boldogtalan életébe.

Tehát Elza volt Remete R. Arnold első növényéke. Mindig reggel hét órakor jött a miséről. Remete ur csupán azt restelte, hogy bajusza még nem volt kipederve. Rongyos hálóköntösben és papucsban sietett be az irodába, míg a sovány, hosszú Elza összekulcsolt kézzel várta a kis szinpad rojtos kuliszai között.

— Ivette! — mondta álmosan és savanyuan R. R. A. és sanzonokra tanította Elzát, amelyeket az majd a Mandel-mulatóban énekel. De még messzi volt a szerződés.

A zongora mellől ismét ágyába fordult a süket karmester, miután megintette gyermekeit, hogy csendben legyenek, mert csak értük dolgozik. Többnyire Elzülött Elza órapénze szolgált korán regge léalapu a kis családnak. Marika, a tizesztendő kisleány lement a pénzzel a kávéházba és nagy tálban hozta fel a kávé, amelyet a család csendesen körülült.

Gyöngyvirág déltájban jelent meg az iskolában.

Remete R. Arnold ekkorára már az összes fodrászati szereket végigpróbálta a szerb borbélynál. („Azóta vagyok szerencsétlen ember, mióta nappal borotválkozom. De mit meg nem tesz az ember a családjáért?” — mondogatta R.) A tisztességes arcu feleség a legpompásabb slafrokjában fogadta a növendéket, R. Arnold a zongoránál ült, mintha valami szerzeményen törné a fejét, amelyet gyorsan elrejtett Gyöngyvirág elől a szekrényben. (Sonkaszalonna, zsemlye, fiatal hagyma és egy kupa ser volt az elrejténi való, mint ezt Gyöngyvirág egyszer észrevette.)

— Itt a hölgy, — kiáltott be az irodába a tisztességes arcú asszony.

— Csak fel vele a szinpadra. Hadd szokja meg a kuliszát, — felelt a szekrényből Remete R. és a szekrény falán függő kis tükörben gyorsan leverte bajuszáról a zsemlyemorzsákat.

Mire Gyöngyvirág Maxot egy sarokba ültette, ahonnan a nagy kutya álmélkodva nézte az eseményeket. Csupán egyetlenegyszer felejtkezett meg magáról. Remete R. Arnold zsiros, sárga kalapját lekapta a fogasról és szaladni akart vele a Kecskeméti-utcába.

De az ajtó zárva volt. Remete igazgató ettől az időtől fogva mindig begombolkozott, ha a nagy kutyára nézett.

— Kezdjük, nagysád, mert a nagymama nem hiába fizeti a drága tandíjat.

Sietve lapozott a kották között. Azután emlékezetből kezdte játszani a *Lövinger* című kuplét, amely ez időtájt divatos volt a pesti zengerájokban. Náthás hangon, hamisan, szomoruan énekelt; a két kezével, fejével, derekával indulási mozdulatokat tett a zene azon helyein, ahol az énekesnek kezdeni kellene a szinpadon. Sőt egyszer felkiáltott:

— Gyerünk, drága.

De talán harmadik óra is elmúlt már, amint Gyöngyvirág félig ijedten, félig vidáman énekelni kezdte:

— Lövinger, Lövinger . . .

— Hogy fog örülni a nagymama, ha kirukkolunk előtte a tudománnyal, — mondotta Remete. R. és elmerengett.

Gyöngyvirág még a kis szinpadon ült, — Remete úr arról beszélt, hogy megnagyobbítja az iskolát, — amikor a tisztességes arcú asszony felnyitotta az iroda ajtaját és életuntan beszólt:

— Itt vannak a méltóságos hölgyek.

Nyomában két égi meszelőrud nyomakodott be az ajtón és olyan lármát csapott, mintha egy sereg ember érkezett volna a művészeti irodába. Egy nem régen meghalt huszárezredes leányai voltak a Pongyi kisasszonyok és ellenállhatatlan vágyat éreztek a művészi pálya iránt. Gyászkalapot hordtak, tetőtől-talpig egyformák voltak, nagyorru, csontos, kincstári-leányok,

akik még mindig azt hitték, hogy él valahol az ezredes, életnek, halálnak ura a garnizonban. A Pongyi-kisasszonyokat sokan ismerték Pesten; az Emkekávéházban, a Bodóban, ahol a cigányprimások kivasalva és hódítóan huzták a nótát, a kisasszonyok megjelentek gyászruhás anyjukkal és vadászatot rendeztek atyjuk régi tisztjeire. A szegény főhadnagyk és kadétok ijedten menekültek a költekező kisasszonyok elől a kávéskonyhán át. Ámde egyedül is tudtak borozni, mulatni, jukkerkodni. Négyesével vették a Princeszász-cigarettát, nótát rendeltek a cigánynál. Izaura a második pohár bornál monoklit tett fel a szemére és fixírozta a kávéházat. A nővére egy kvietált hadnagy nótáját dudolgatta, míg az ezredesné elkeseredve szidta a világot. Csupán idő kérdése volt, mikor züllenek el. Ezért volt szükség a Remete-féle iskola diplomájára.

Különben jószívű, dolgos, tisztességes gondolkozású nők voltak, mint a kereszténylányok, akiknek csupán egyetlen feladatuk volna az életben: férjhez menni, aztán gyermekeket nevelni.

Gyöngyvirággal nyomban tegeződtek, mert ki-sütötték, hogy egy Élesztő Frigyes nevű hadnagy szolgált a hadseregben.

— Bizonyosan a bátyád volt, kicsike, — mondta Izaura és nem adtak helyt Gyöngyvirág védekezésének, hogy neki nincs bátyja.

A Pongyi-kisasszonyok már nagyon előrehaladtak a tanulmányokban. Izaura az összes kuplékat tudta, amelyeket Pesten a lebujokban énekelnek. Mindegy volt neki: magyar vagy német. A „Drága Pucikámat” ép-

pen olyan jól tudta, mint az „Ojé die Liebe“-t. Egyetlen ugrással termett a szinpadon és nem várta, amíg Remete R. jelt ad az indulásra.

— Maga kis Fedák Zsazsa, — dünnyögte a karmester, de olyan savanyu arcot vágott a dicsérethez, mintha vadalmába harapott volna. A méltóságos kisasszonyok nem voltak pontos fizetők.

Mig Emerencia a szinpadra viharzott, mint egy boldogtalan, „szerelmes“ kasztíliai táncosnő, a szoknyáját a fejére kapta, meg a térdéhez csapta, félcipőjét csaknem szétverte táncközben: már gyermekkora óta nagy sikere volt a családi körben, amint a szilaj spangoltáncot lejtette.

A két leánynak egy vőlegénye volt, aki részükre lakást tartott. Izaura a Fehérhajó-utcában lakott, a Graskovics-féle házban; mig Emerencia a Szervitátéren, a virágüzlet felett. Egy báró Prépostvári nevű ragyás uriember, erdélyi méltóságos ur volt a vőlegény, aki protestáns volt és világi alelnök az egyházkerületben, ugyanezért nem mutatkozott nyilvános helyen a Pongyi-kisasszonyokkal, csupán a lakásukon látogatta meg őket, külön és előzetes bejelentés alapján. A leányok eleinte sokat sirdogáltak különös helyzetükön, az ezredesné mindig attakra készült, hogy nyilatkozzon végre a vőlegény. Később a mama Rákosszentmihályon nyert elhelyezést egy kertes, vadszőlős, ábrándos házikóban, ahol két kecskét tartott, egy feketét és egy fehérét és csöndesen megnyugodott sorsában.

A Pongyi-kisasszonyok a tekintélyes nagy kutya miatt is szerettek Gyöngyvirággal a városon végig-

vonulni. Emerencia szerzett egy kutyaszíjat, amelyet a kezében vitt, míg Izaura lépten-nyomon hegyesen füttyentett Maxnak, aki megzavarodott, miután annyit foglalkoztak vele. A „báróról“ soha sem beszélgettek egymás között; gyermekkorukat emlegették Gyöngyvirágnak, midőn kis kocsijuk, fehér agaruk és tisztiszolgájuk volt, napestig lovaztak és piros frakkban mentek a róka után, midőn a tisztikar versenyt rendezett. Giginek nevezték Gyöngyvirágot s mielőtt elváltak volna tőle, mindig kézcsókjukat küldték a nagymamának, akiről csak annyit tudtak, hogy gazdag budai asszonyosság.

— Mily jó volna, ha szegény anyánk barátnőt lenne benne! — mondogatták.

Gyöngyvirág lesütötte a szemét, hallgatott és odahaza soha sem merészelte kinyitni a száját a Pongyi-kisasszonyok jámbor óhajlásáról. A nagymamának az egyik szeme vérrel volt aláfutva és ilyenkor nem volt tanácsos beszélgetni. Személyesen ölte a csirkét és úgy vágta a kis baltával az aprófát mint a bérlő fejét, aki különböző ürügyek alatt késlelkedett a bérfizetéssel a Kecskeméti-utcai házért. Még csak azt sem vette tudomásul, hogy Gyöngyvirág a sziniiskolát látogatja. Majd egyszer kitöri a nyakát a bajuszpedrő-szagu igazgatónak, de egyelőre hallgatott.

Gyöngyvirág azt gondolta magában, hogy a nagymama e lelkiállapotban leguritaná az ezredesnét lányaival együtt a svábhegyről, ha meglátogatnák.

Egy napon hiába várta a leckeóra végén Gyöngyvirág a Pongyi-kisasszonyokat.

Egy pápaszemes hordár ravaszkodva, mintha

valamely titokzatos ügyben jönne, cimeres, pecsétes és szénaparfümös levelet hozott: *Gyöngyvirág, kedves kisközonunk* címére. A levélben a Pongyi-hölgyek felkérték Gyöngyvirágot, hogy mentse ki elmaradásukat Remete ur előtt. Ők hosszú ideig nem jöhetnek a lelkére, mert megbetegedtek. Ha Gyöngyvirágnak volna egy szabad délutánja, 3-tól 4-ig, meglátogathaná hűségös barátnőit.

— Tudtam, hogy ez lesz a vége, — szólt náthásan Remete úr és nyomban közölte észrevételét a konyhában a tisztességes arcu asszonnyal, amiből nagy sirás-rivás keletkezett. Az angolkóros gyermekek jajgatva hemperegtek a folyosón, miután R. R. röviden kijelentette, hogy ezek után mindenki fogja be a száját, ő többé nem gondoskodik családjáról.

— Hivjátok Laubernét, — mert az óra üres, nem akarom hasztalanul tölteni az időmet.

A gyerekek elszaladtak és nemsokára ezután megérkezett Lauberné, akinek trafikja volt a Király utcában és titokban a színi pályára készült.

Olyan szép asszonyt, mint amilyen Lauberné volt, még álmában sem látott Gyöngyvirág.

Lauberné olyan volt, mint a gyümölcsérlelő ősztszokták ábrázolni a régebbi időben a piktorok: duzzadt szőlőfürt, hamvas szilva és aranyránett-alma jutott az ember eszébe, ha őt látta. A haja hosszú és vörhenyeges volt, mint a hervatag fűszár. Telt, fészekmeleg tenyeréről álmodoztak öregesedő férfiak. A bokáját a félcipő felett sokszor maguk elé varázsolták a szegény szobaurak. Kanaáni boldogság lehetett vállát, keblét megölelni. Az omnibusz-kocsis tátva felej-

tette a száját, ha szél fújt a Király-utcában és Lauberné hajadonfővel, harász-kendőben és egy szál szoknyában állott a trafik lépcsőjén. Hébe volt, akinek korszából inni szeretett volna sok öreg kereskedő és fiatal tanuló. Olyan illata volt, mint a fahéjnak. Legfinomabb török dohányhoz hasonlatos hajzat volt a nyakán.

Remete R. Arnold két kézzel esett neki a bajuszának, amikor Lauberné feljött a lépcsőkön, bár a nevezetes asszony többnyire gavallérokat hozott magával, akik a nézőközönséget alkották.

Legtöbbször megjelent Lauberné sarkában Blau Diogénész, egy nyugalmazott börziáner, aki az összes brittanikákat végigropogtatta a boltban, állítólag nem szerette „a kövér zsidóasszonyokat”. De felfüggesztette a villásreggelit a Bécsi sör csarnokban, ha az ablakon át megpillantotta Laubernét.

— Csak tegyék a melegre a pájslit, mindjárt jövök! — szóit és hatalmas potrohával, asztmatikusan szuszogva, vetette magát a trafikosné után.

De nem hiányzott a trafikosné közelségéből Muskotály Mihály hírlapíró ur sem. Ez a kilumpolt arcú, borgőzös, létra-formájú, görbényaku fiatalember olyan volt, mint a sarokban álló preparált csontváz, amely szerelmes a tanár ur páciensébe. Bizonyosan idegfájó erkölcstelenségeken törte a fejét, amikor borzas eb módjára koncsorgott Lauberné szoknyája után. Ő a jövő embere volt, egykor majd kibontakozik írói tevékenysége, ha addig agyonnem verik a Vasvári Pál-utcában, a Régi bablevesben, ahol délelőtt spriccer mellett írt kis elbeszéléseket a Pikáns Lapokba. A

kéziratot hordárra bízta és ilyenformán már adósa volt a Király-utca összes hordárjainak. Gyakran volt részeg s ezért Laubernét tette felelőssé. Muskotály Mihály az élet szegény hegedüse volt: rokon és barát nélkül, a csodával határosan tartotta fenn magát az idegen nagyvárosban. Csodálkozva nézte a hitbuzgó zsidókat, akik a Vasvári-utcai templomba jártak imádkozni. Vajjon miért imádkoznak? Ha zsidóvá lenne, szeretné őt Lauberné? A zsidók talán tudnak valami szert az élet boldogtalansága ellen. Meg kell lepni őket, [hogymondanak a gyönyörű nőknek, hogy hallgatnak a szavukra . . . Muskotály Mihály abból a ferde látószegből nézte az életet, hogy ő ugyanis szerencsétlen, tehát nincs sok veszíteni valója.

Blau Diogénész és Muskotály Mihály mély elragadtatással tapsolt Laubernénak, amikor a kis szinpadon a furcsa kuplékat énekelte, táncolt, a levegőbe emelte a lábát és Remete R. A. úgy verte a zongorát, mint a zengerájban.

Blau Diogénész Carola Ceciliára hivatkozott, akinek lovagja volt egykor és kijelentette, hogy az ünnepelt diva nem közelíti meg Laubernét. Ha nagyon meg volt elégedve — és véletlenül az erszénye is engedte, — hordócska sert és pompás villásreggelít hozatott fel a „Bécsi“-ből. Antal, a fehérkötényes csapos, büszkén hozta fel vállán a hordót és a tisztességesarcu asszony ócska evőeszközöket nyújtott be az ajtóhasadékon. R. R. A. egyszer többet ivott a kelleténél s ekkor elárulta, hogy maga is szereti Laubernét.

Muskotály Mihály a lecke végén elment bolyon-

gani a Terézváros barátságosan piszkos, kis utcáiba. Álmodozva ment, a korcsmák előtt megállott, ha különös szagot érzett vagy friss csapolás döngését hallotta. Egy száraz, zörgő mákfejet hordott magánál és rázogatta, mint egy csengőt.

— Riza, — mondta, sötét kapualjaknak és petróleumszagu, szomoru udvaroknak. — Meghalok!

IX.

A gólya kelepel.

Gyöngyvirág egy októbertévi napon meglátogatta barátnőit.

Előbb Izaurát kereste fel, aki a Szervita-téren lakott.

Hajdanában a legelegánsabb emberek a Belvárosban laktak s régimódi, kényelmetlenül épített házakban, bolthajtások és félígvak ablakok mögött huzódtak meg gavallérok és dámák, akik a legszebb ruhát viselték a városban, a legjobb kalapot hordták, de csak gummikádban fürödhettek, mert a lakásban nem volt fürdőszoba; télen fával fűtöttek, mert így volt építve a kályha; de a legjobb parfümön is átérzett, hogy itt dohos a levegő.

A belváros kis terei olyanok voltak, mint a cukrászdobozok. Ott keringőzött a napfénnel a dunai szél; ragyogtak az állomáson a bérkocsik, amelyekből az imént szálltak ki a szarvaslábu grófnék; tiszta ruházatu öreg nyugdíjasok üldögéltek a padokon; a gyékénykosaras virslis és a császárszemlyeszagu pék kezét csókolt a feketeruhás szobalányoknak, midőn

becsengetett; a probirmamzellek kigyózó deraka és a kalaposnék fehér bluza, regényességre vágyakozó virágárusnék bájos mosolya és a könyvkereskedők ezüstfeje tették hangulatossá a városrészt. Egész életében előkelő ember marad az, aki a Belvárosban telepedett meg. A boltok kirakataiból jól lehetett öltözködni, az eleganciát könnyű itt megtanulni és hitelképes volt minden vevő. A nevezetes boltok, ahol a legjobb londoni portékát árulták, ruhát, kalapot, keztűt, oly emlékezetesek voltak, mint egy őszi kopó-falkavadászat. A párisi áruk egyenesen idejöttek és illatoztak, mint egy nagyvilági estélyen a nők. Francia könyvek és folyóiratok legfrissebben mutatkoztak a könyvkereskedés kirakatában. A kávéházban a Le Figaro utolsó számát adta kezébe a pincér. A borbély Párisban tanult fodrászságot; a fehérneműbe szütleányok himezték a monogrammot; a fűszerkereskedésnek olyan szaga volt, mint egy oceánjáró tehergőzösnek, amely Bombayból érkezik. A vendégfogadók körül gazdag idegenek cipője fénylett, az automobil-fátyol nem mindig rejtett kalandvadász félvilági nőt, az ékszerek itt vakítottak és vadonatúj bankjeggyel fizetett a bank. Boldog belvárosi évek! Vajjon visszatérnek-e még valaha, mint az ifjuság?

Izaura lakása japáni stilusban volt berendezve. A földön és a székeken igen sok selyempárna hevert. Finom képecskék a falon. A sárgaselyem ernyőjű lámpás halkan zugott. Egy nagy teadobozban szerelmes levelek voltak. Orvosságos üvegek álltak egy törpe asztalkán.

Izaura hófehér ágyban feküdt és egy pirosszalagos, bamba kisgyermekre fáradtan, szomoruan mosolygott.

Gyöngyvirág összecsapta a kezét a gyermek láttára.

— Kis baba! — kiáltotta álmélkodva.

— Fiu, — suttogott Pongyi-kisasszony.

— Fiu, — ismételte Gyöngyi és még nagyobb csodálkozással függesztette a szemét a pirosszalagosra.

— A golya hozta! — szólt bizonyos szünet mulva Izaura.

Gyöngyvirág engedelmet kért, hogy a babát a karjába vehesse. A földre telepedett, a vánkosokra, az ölébe emelte a fiút és hosszadalmasan nézte, mint egy álmodót.

— Szeretnél kisbabát? — kérdezte Izaura.

— Ó, nagyon, — felelte lelkesen Gyöngyvirág.

— Vajjon, hogy hívják? — kérdezte titkolózva.

— Sándor.

— Sanyi.

Mérhetetlen csodálkozással szemlélte a gyermeket. Csaknem felsikoltott örömében, mikor az kinyitotta a szemét.

— Életem reménysugara — mondta Pongyi Izaura, mintha már sokszor használta volna e kifejezést.

Gyöngyvirág az ujjával simogatta a gyermek arcát, mint a virágot. A csecsemő nyögött, furcsán eltorzította a száját, majd meg lécsukta a szemét, ezzel mintha a napsugár is eltűnt volna a szobából.

Izaura felkönyökölt az ágy párnáira és búsan nézett Gyöngyvirágra.

— Én vagyok a legszerencsétlenebb teremtés. Az anyám nem szereti a gyermeket. El akarja tenni az utból.

— El akarja tenni az utból? Hisz senkinek sincs utjában a csepség — vélekedett Gyöngyvi.

— Te azt még nem tudod, Gyöngyvirág, hogy milyen az élet, — rebegte Izaura, mintha valami nagy titokról beszélne. — Az élet nem tréfa, hanem a szomorúságok láncolata.

Izaura e kijelentés után hátrahajtott a párnán. Gyöngyvirág a térdin tartotta Sándort. Váratlanul szomoru csend ereszkedett a szobára, amely csöndben Sándor arca megnövekedni látszott. Egy bánatos, fájdalmas férfiarc feküdt a Gyöngyvirág térdén. A csipkefüggönyök mögött ködbe borultak a belvárosi háztetők. Fázós, temetős, hátfájásos, életunt októberi nap volt, Gyöngyvirág ijedten behunyta a szemét, mert félni kezdett a gyermektől, aki itt mindenkinek utjában van.

— El kell őt tenni láb alól, — mondogatja az anyám. Azt állítja, hogy ez a gyermek szerencsétlenné teszi őt, engem, a vőlegényemet, végig az egész életet.

Gyöngyvirág borzongva nézett Sándorra, mint egy halálraitéltre. Képzletben látta az özvegy ezredsnét, amint egy nagy csirkeölökést fen a köszörűkövön. Vajjon a nyakát metszi el majd Sándornak? Vagy általában hogyan teszi el az utból?

Az ajtó felé húzódott. Ó, minek jött ide e szomoru házba, ahol a világrajövő kis gyermekeket baltaival fogadják! Ha majd egyszer neki is lesz gyer-

meke, a vállára, a kebelére ülteti a kicsit, mint egy pillangót és úgy sétál vele a városban, büszkén, örömteljesen. Vajjon hogy hívják majd az ő gyermekét? Ha fiu lesz, csak Imre legyen a neve, a haja hulljon a homlokára, a szeme legyen olyan, mint a szentképeké. De ha véletlenül leánykát kap?

Izaura felemelkedett az ágyban, kitérte két karját Gyöngyvirág felé:

— Benned van minden bizalmam, hogy gyermekemet nem engeded eltenni láb alól!

Gyöngyvirág megrettent.

A nagymamára gondolt.

Vajjon mit mondana a nagymama, ha egy kis gyermekkel a karján állítana be a Svábsegyre? Nem igen lehet ezt még elgondolni sem, hogy mit tenne az öregasszony.

— Gyere közelebb, Gyöngyvirág, — hangzott az ágyból a panaszos szó. — Te vagy életem reménysugara, ha te is cserben hagysz, felkelek a betegágyból, elvánszorgok a Dunáig és a gyermekkel együtt a ködös vízbe temetkezem.

— Ne beszéljen, Izaura, — kiáltott Gyöngyi és eltakarta az arcát. — Mostanában nagyon csuf a folyó. Fekete füst és szürke köd ül rajta, mint az átok. Két-szer is meggondolja magát, amíg a folyóba akar ugrani.

— Én pedig azt határoztam, hogy nem válok meg a gyermekemtől, nem adom az anyámnak, aki gyűlöli Sándort. Isten tudja, mit csinálna e tehetetlen kis bogárral. Talán éheztené . . . Megverné . . . Ő ugyan azt állítja, hogy ne legyen gondom Sándorral.

Majd dajkaságba adja Piliscsabára egy jó asszonyhoz. Hallottam én már ezekről a jó asszonyokról. A temetőbe viszik játszani a gyermekeket és belecjtik a nyitott sirokba. Többé sohasem tudnék mosolyogni, ha az én árva kis porontyom tehetetlenül vergődne egy sirgödör fenekén, nyivákolna, sirdogálna, senki sem hallaná meg a hangját, — legfeljebb a szomszéd lyukban egy öreg csizmadia, aki elszáradt lábával oldalba rugná gyermekemet. Ah, sosasem tudtam megérteni azokat a szülőket, — akik gyermeküket csizmadia-inasnak adják.

Vadul felkapta a gyermeket az anya és a nőtény heves mozdulatával a melléhez szoritotta.

— Nem adlak oda, nem én . . . Ne félj kis bogaram, nem leszel csizmadiainas.

Gyöngyvirág összekulcsolta a kezét. Remegett a szája és pityergő hangon szólalt meg:

— Nem hiszem, hogy a nagymama örömmel látná Sándort házában. Furcsa, bogaras asszony az én nagyanyám. Olyan kemény a nézése, mint a tűzkő.

Izaura megigazitotta a szalagocskákat a gyermek ágyneműjén, megsimogatta a tejszin csokrokat, kihuzogatta a ráncokat, megveregette a párnákat. Félszemmel nézett Gyöngyvirágra.

— Azt én sem hiszem, hogy a budai tekintetes asszony jó anyja volna az én gyermekemnek. Az ilyen öregasszonynak nincs szive a cseppséghez. Érző sziv, meleg kéz, barátságos bánásmód való a tehetetlen emberkének, különben elpusztul, mint az öntözetlen virág. Van nekem erre nézve egy kis tervem, amit hosszú éjszakákon gondoltam ki, midőn nyitott

szemmel feküdtem az ágyban, magamban meghánytamvettem sok mindent. Még a jövőmre is gondoltam. Valóban nem tarthatnám Sándort magamnál, ha még férjhez akarnék menni. De én már úgy sem megyek férjhez soha. Csak leány maradok és fehér ruhában, mirtuszkoszorúval a fejemen temetnek el. Soha sem fogom megismerni az asszonyok életét. Szüzi tisztaságban megyek át a másvilágra, mint egy apáca. Hisz az asszonyok mind tisztátlanok. Csak addig vagyunk boldogok Gigi, amíg leányok vagyunk.

Gyöngyvirág csendesen hallgatta barátnője szavait. Eszébe sem jutott ellentmondani. De Sándor nyafogni kezdett, mint egy kis macska.

— A gyermek, egy gyermek: az semmi. Több barátnőm is volt, akinek lánykorában gyermeke született. Hisz nem lehet arról tenni. Csak arra kell vigyázni, hogy a világ meg ne tudja. Az emberek rosszakaratúak, hamar a nyelvükre veszik a nőket. Jaj annak, akit egyszer kikezdenek. A férfiak fecsegőbbek, mint az asszonyok. Soha se mond el a titkaidat férfinek, mert visszaél gyengeségeddel. Ha valamikor gyermeked születne, menj el messzire a városból, oda, ahol senki sem ismer. És azután emelt fővel jöhetsz vissza. Senki sem fog meggyanusítani, mert senki sem látott semmit. A barátnőim is mind szerencsésen férjhez mentek, de nem hiszem, hogy valamelyik is bevallotta volna a férjének gyermekét. De én nem akarok csalni. Ugyanezért nem megyek férjhez. Én tisztességes leány vagyok. Senkit sem csaltam meg, senkinek a becsületét nem loptam el, a férjem tisztességes nevét nem tiportam sárba. Én különb vagyok, mint azok az el-

vetemedett asszonyok. akik a férjük háta mögött viszonyt folytatnak mindenkivel, aki jön. Én tisztességes lány vagyok. Az apám ezredes volt.

Gyöngyvirág nagyot nyelt, amikor Izaura befejezte hűvvel elmondott szavait. Még sokkal járatlanabb volt a világban, mintsem igazat tudott volna adni barátnőjének. Csak hallgatta a bünbeesett leány védőbeszédét. Imára kulcsolta a kezét és titkon azon fohászkodott, hogy soha se kelljen védekeznie egy másik nő előtt könnyelműségeért.

— Ugyanezért, mert tisztességes nő vagyok, nem ölöm meg a gyermekemet, mint Gretchen. Én nem akarok Mária-Nosztrára kerülni. Nyugodtan, felémelt fővel akarok élni. Hiszen senkit sem tettem szerencsétlenné, legfeljebb önmagamat.

Izaura sirni kezdett. Könnyei a mártírok fájdalomával hullottak és megfényesítették az arcát, mintha belső fény világítaná. Sándor csendesesen feküdt, ő még nem tudta, hogy édesanyjának milyen szomorúságot okozott világrajöttevel. Szegény, törvénytelen gyermekek, dehogy is jönnének a földre, ha előre tudnák, hogy itt könnyek, keserőségek várják őket. A nemszeretem kislelkek odaát maradnának a tulsó parton, ahol az arcok mosolyognak, a fák csengenek, a vizek zenélnek. Vajjon miért is hívják át őket gyenge percekben a boldogság honából?

A gyermek pólyája megnedvesedett az anya könnyeitől. Gyöngyvirág kivonta a kis zsebkendőjét, amelybe nefelegtsek közzé volt himezve a neve és letörölte vele az anya könnyeit.

— Ne sirjon, Izaura. Szerencsétlenséget hoz a gyermekére.

Az anya felemelte a fejét:

— Ó, ne mond barátnőm, hogy Sándor szerencsétlen lesz. Neki boldognak kell lenni, mert az édesanyja eleget szenvedett érte, míg a világra hozta. Szerelem gyermeke Sándorom. A szerelemgyermekek mind különbek, szebbek, életrevalóbbak, mint a törvényes házasságbeli gyerekek. Ők úgy jönnek a világra, mint a szentföld lovagjai, akiknek Krisztus sirját kell meghódítani. Ó, milyen hullámos lesz a Sándor haja! Mint a rét, amelyet szél lenget. Milyen tiszta és sokatmondó lesz a szeme! Mint a tó tükreben a vízililiomok. Milyen nyugodt, hideg, szenvedélytelen lesz az arca! Mint ama férfiaké, akik okosságukkal szerzik meg a nők szerelmét. Bizonyosan . . . bizonyosan . . . szerezni fogják őt a nők, mint a szerelemgyermekeket szokás. Hisz lényükből kiárad a hosszú életen át születésük varázsa.

— Én szeretem Sándorkát, — mondta lesütött szemmel Gyöngyvirág.

— Szeresd szegényt! — rebegte Izaura, — megérdemli. Van egy ház a Tüzoltó-utcában, amelyet jóemberek építettek. Fehér Keresztnek hívják. És szegény gyermekek háza ez, akik itt jó bánásmódban, tisztaságban élnek. Amint leszállt az alkonyat, karodra veszed Sándort, elviszed őt a jóságos házhoz, lefekteted a kűszöbre, meghuzod a csengőt, aztán elfutsz, amint lábad birja. Megteszed ezt értem, Gyöngyvirág?

— Mi történik Sándorral? — kérdezte Gyöngyi és erősen fogta a gyermeket.

— Sándort majd beviszik a házba a jóemberek és felnevelik. Esküdj meg, hogy megteszed, amire kérlek.

— Esküszöm, — felelt Gyöngyi és keresztet vetett.

X.

Gyöngyvirág utja a pusztában.

— A mi Urunk Jézus Krisztus számár háton menekült Herodes fegyverei elől. Az én Sándor fiam egy fiatal szüz karjain — mondta Pongyi Izaura, amig utoljára felöltöztette a gyermekét.

Gyöngyvirág a cseléd nagykendőjében és kitalaposott cipőjében üldögélt a sarokban és a fejleményeket várta.

Izaura boldog-boldogtalansággal adta rá Sándorra az ingecskét, miután abból a monogrammot eltávolította.

— Isten veled, te világszép, te Antikrisztus. Vajjon látja-e még szegény anyád szeme bús pofácskádat? Merre visz innen kis rózsaszínű talpad? Eldorádóba, vagy a szomorúság földjére? Kinek a kezét fogod meg ujacskáiddal, mint most anyádét? Korona lesz a fejedén, vagy hóhérkötele a nyakadban? Ő, én szerencsétlen, miért is kell elválnom tőled!

Pongyi Izaura ráborult a gyermekére és oly keservesen siratta, hogy Gyöngyvirág megszólalt a sarokból:

— Miért sir? Hisz nem halt meg Sanyi.

— Te azt nem érted, — felelt könnyei közül

Izaura. — Ha meghalt volna, legalább tudnám a sirját. De így, — vajjon látom-e még valaha?

Erős hegedűhurra most egy ezüstbé foglalt farkasfogat erősített Izaura?

— Az apja ajándéka. Mikor megszületett, akkor hozta a vőlegényem. Legyen erős a gyermek, mint a farkas. Ezt viseld a nyakadban, kis árvám, ha már atyád nevét nem örökölheted.

A farkasfogat Sándor nyakába akasztotta.

Aztán az írásbeli munka következett. Ezt Gyöngyvirágnak kellett elvégezni, hogy egy esetleges nyomozásnál ne legyen a kézírás árulója Pongyi Izaurának.

„A gyermek neve Sándor.“

Igy irta fel Gyöngyvirág egy papirosszeletre, amelyet a fiucska inge alá csusztattak.

Aztán bekötötték Sándort dunyháiba. Utoljára erősen, utrakészen.

Félhat volt. Az októberi délután az estébe tűnt, mint egy sárga kocsi, amely elgurul a szürke országúton.

— Készülj, Gyöngyvirág, mindjárt besötétedik. Az éjszakában el találsz tévedni és rossz helyre viszed a gyermekeket.

— Attól ne féljen, — suttogta Gyöngyvirág és nagy szerelemmel nézett Sándorra. — Vigyázok én rá, mint a két szememre.

— Tehát indulj, Gyöngyvirág. Vidd el őt gyorsan, mert megszakad a szivem fájdalomtól.

Gyöngyvirág kinyújtotta a két karját, hogy Sándort kendője alá vegye.

— Megállj, hóhér, — sikoltott Pongyi Izaura. — Megállj, hadd csókoljam meg utoljára kicsinyemet.

Gyöngyvirág megrettent Izaura fájalmától. Pongyi kisasszony életében talán először érezte a kín és gyötrelmek nevű látogatókat. Eljöttek e sisakos, vadképű idegenek és kardjukat Izaura szívébe mártották, hogy a szegény hölgy összeroskadt.

— Vigyed, Gyöngyvirág. Az ablakból mindaddig utánad nézek, amíg látlak. Bár örökké látnálak az ablakból.

Gyöngyvirág óvatosan felemelte a pólyás bábát és a kendője alá csusztatta. Ugy nézett ki, mint egy kis pesztra.

— Sanyi — rebegte a gyermeknek, mikor a szíven érezte.

Csöndesen, vigyázva kiment a szobából, amíg Izaura eltakarta az arcát és az ágyra vetette magát kétségbeesésében.

Neki a városnak.

Most neki a városnak.

Gyöngyvirág a fal mellett mendegélt a kivilágított Belvároson át.

Az utcákat már ellepték a diszes uraságok, urnők, akik illatozva, frissen, mintha ma kezdődne az élet, a Váci-utca felé siettek fénylő cipőkben. Betanult, de ujjnak látszó mosolyok az arcokon. A szemek vilámlottak, mintha mindenki megifjodott volna lámpagyújtáskor. A nők arca fehér volt, szenvedélytelen és mozdulatlan a szájuk, a kirakatok lámpásai csupa ál-orcát világitottak meg. Ugyan kinek jutott volna eszébe Gyöngyvirágot megkérdezni, hová megy a kis csomaggal szíve felett?

Gyöngyvirág erősen a szívéhez szorította Sándort és gyorsan ment végig a Rakóczi-uton.

Akkor még nem volt háboru, tehát gyönyörű fogatok közeledtek, mintha csupa gazdag ember lakna a városban; az öregebb fiakerosok oly tekintélyes urak, mint manapság a bankigazgatók, a fiatal kocsisok megannyi nőhódító gavallérok, akik nem egy kiváló pesti bárónő kegyével dicsekedhetnének; magánfogatokaton csak az urak jártak, akik barátnőt tartottak.

Esténként olyan volt Pest, mint kis Páris vagy Bukarest. Mindenki az utcára tódult és minden nyilvános helyiséget pazarul kivilágítottak. Világosabb volt itt az este, mint a nappal. A kereskedők és az orfeumosok a feleségük térdén is lámpást helyeztek el, hogy minél nagyobb legyen a fény, a feltűnőség.

Feltartott orral mentek a gavallérok, a nők nyakig harisnyát viseltek.

Ah, Pest, széplábu nők városa. Szegény pesti

gavallér, Hirsch Jóska, naphosszat ácsoroghatott a cipőboltok kirakata előtt és gyakran a külvárosig elkísért egy pár formás női lábat. Gyűjteménye volt az emlékebe szerzett női cipőkből és soha sem emlékezett a kedvese arcára, csupán a lábára.

A susztereknek jó dolguk volt, mert csupa szép női láb került a kezükbe. A szoknyafodrok illatosan emelkedtek fel cipővásárlás közben. Minden második bolt cipőkereskedés vagy mozi volt. A nők olyanszagúak voltak Pesten, mint a japáni narancsok.

A Rákóczi-ut telve volt kéteshirű nőkkel, akik azonban oly csinosak és fiatalok voltak, hogy Berlinben hercegnők lehetnének. Az Emke kávéház körül nyársat nyelt főhadnagyok és ál-vidékiek tartottak szemlét a nők fölött. A kávéházi ablakoknál kiöltözködött légyottoslányok forgatták a képeslapokat. Mindenki csinos, érdekes és tisztaarcu volt a városban. Selyemharisnyát viseltek a gyermeklányok és az őshaju asszonyok sok műértőre akadtak. Boldog város volt ez a nőkultuszában. Remegett a férfiak pillantása, oly szépek voltak a nők; a feketék, mintha mind Szevillából jöttek volna; a szőkéknek napkelet meséi bujkáltak a hajfürtjeik között, mint a szentjános bogarak a nyári réten.

Gyöngyvirág e magával elfoglalt városban szaporán tette a lépéseit. Csupán attól félt, hogy a gyermek sirni kezd a karjában és szegényke azt vélte, hogy a járókelők akkor megállnak és abbahagyják tennivalóikat. Nem; Sándor bömbölhetett volna orosz-lánhangon. Senki sem veszi vala észre a városban.

Már a Nemzeti Színházhoz ért Gyöngyvirág. Itt

mindig megszokott állani a sarkon, hogy a szinlapot elolvassa és a kiskapun ki és bejárogató színésze és színésznőket szemügyre vegye. Olyanok voltak ezek az emberek, mintha a másvilágról jöttek volna. Még a jelentéktelen színésznőkön is volt egy ruhadarab vagy egy szalag, amely megkülönböztette őket a polgári nőktől. A cipőjük zsinórját is másképpen kötötték.

— Tud ön francia kötést? — kérdezte a művésznő a gavallértól, aki a kapu alatt letérdepelt, hogy a felbomlott szalagot helyreigazítsa.

Ujházi Ede, aki a legszebb nőket tisztelte, mint egy nyugdíjas eunuch üldögélt a színház bejáratánál. A jövőmenő színésznők bátran a szemüvegébe néztek. Azt gondolták, hogy miután már úgy sem lát az öreg, nem látja a mult időket sem. A Nemzeti Színház régen olyan volt, mint egy vándorcigány karaván. A törzs férfi és női tagjai összevissza szerelmeskedtek egymással, amig fiatalok voltak. Egy-egy hálás szerep, egy jelenet, amelyet együtt játszanak, oly közel hozza a színészt a színésznővel, mint a házasság. Ujházi Ede (természetesen régen meghaltak már azok a színésznők,) mindenkivel játszott együtt. Ám voltak szentéletű színésznők is e házban, akik tisztességesebben éltek törvényes házasságukban, mint a kefekötőnek. Edus bácsi még késő vénségében is morogva emlegette e tiszta dámákat.

Gyöngyvirág szinte megfeledkezett megbizásáról, amint elbámészkodott a Nemzeti Színház környékén.

A szinlap a Nóra előadását jelentette. A magyar címer oly ünnepiesen foglalt helyet a szini cédulán,

mint egy régi báli meghívón a házigazda monogrammjá. A budai nyomdász betűi mindig ugyanazok voltak. Már a szinlapról is észrevehető volt, hogy az ősi dolgokat tisztelték itt, mint a Globe-színházban Shakespearét.

Éppen jött Márkus.

Hajlékonyan, üdén, illatosan, mint a legelegánsabb urihölgy a városban. Ilyenek lehettek azok a nők, akikért boldogan meghaltak a férfiak az érzelmes világban.

A gyerek sirni kezdett.

Vajjon hol van a tigris-bundája a művésznőnek, amelyben Gyöngyvirág Budán látta?

A gyerek újra jelt adott.

A gyermeksírássra ijedten megindult Gyöngyvirág. Ah, a valódi élet más hivatással bizta őt meg, mint a színészekben való gyönyörködésben. Fontos kötelességet bízta rá. Vajjon hogy sikerül a kaland?

A József-körut felé folytatta vándorlását Pongyi Izaura gyermekével. Ekkor már reménytelenül besötétedett, a kávéházak és mozik ellenben úgy világítottak, mint a tündérkastélyok. Vig józsefvárosi lányok jöttek, akik kandi pillantást vetettek a kis babára. Suszterinasok futottak és meglökdösték a kis mamát. Egy szőke, hetyke katona átható pillantást vetett a cselédkére. Egy mosóné külsejű asszonyság mindenáron szóba akart elegyedni a Bérkocsis-utca tájékán. Egy keleti arcú urinő imbolyogva ment egy darabig Gyöngyvirág után; bizonyosan azt sajnálta, hogy neki nincs gyereke. Egy ragyás képű hordár vastag fekete bajuszát a gyermekhez dörzsölte:

— Kis baba! — kiáltotta, mintha még soha sem látott volna pólyás gyermeket.

Gyöngyvirág befordult a körutról egy mellékutcába, mert már a torkában vert a szive. Félt, hogy a gyermek megéhezik, — sirni kezd; vagy meghal karjai között, hiszen olyan gyenge mint a mákvirág... Sietve vette lépteit, mintha üldöznék, pedig már senki sem törődött vele. Csak egy mosóbolt ablakán át felejtette szemét rajta egy hamvas, fiatal vasalónő.

Elhagyta a Baross-utcát, ahol a villamosok gyorsan mennek és mégis mindenki Gyöngyvirágot nézi. Keresztülvágott az Üllői-uton, ahol öreg polgárok köhögnek a klinika környékén és falusi kocsik görbén hajtanak a messziség felé. Hová, merre mennek este felé az emberek, hogy éjszakára eltűnnek az utcáról? És akinek nincs ágya ebben a nagy városban, az hová hajtja le bus fejét? A gyermekek már hazatakarodtak. Ágyacskákba, bölcsőkbe huzódtak s egyik sem tudja, hogy egy kis társuk az árvaság, a szomorú élet felé veszi most útját a kihült városban. A kémények mögött már lefeküdtek a ködből való kéményseprő legények, miután elaltatták a jógyermekeket. Vajjon hol alszik Sándor ma éjszaka? Ki veregeti meg a párnáját? Kinek gondjára bizzák a tudatlan kis emberkét? Gyöngyvirágnak a szive erősen kezdett sajogni. Legjobban szerette volna visszavinni Sándort az édesanyjához. Sötét este volt, de úgy érezte, hogy mindenki látja a városban, amint befordul a Tüzoltó-utcába.

Ezután úgy történt minden, mintha csak álmodta volna az eseményeket. A hosszú kőfal, amely a gyer-

mekek kertjét övezi, a végtelenbe látszott nyulni, mintha elválasztaná az életet a haláltól. Egy vasrácsan át fehér márványszobor világított. Bizonyosan ez a szobor vigyáz napközben a gyermekekre. Ezentul Sándorra is ügghelhet. Az ablakokon tiszta függönyök látszóttak és a ház olyan volt, mintha mindennap megmosdatná, korán reggel, mikor a gyermekek nem akarnak mosakodni.

Fényes kilincsü üvegajtó előtt állt meg Gyöngyvirág. Odabent az előcsarnokban iskolás rendességgel égtek a lámpások. Az utca néptelen volt.

Most hirtelen kanyarított egyet a kendőn. Sándort gyors mozdulattal a küszöbre fektette. Ugy szeretne volna még utoljára megcsókolni... De sietni kellett. Halkan megnyomta a villamoscsengő gombját és futásnak eredt.

Pongyi Sándor sorsa ezzel eldőlt. Története befejeződött. Eltűnt a gyermek boldog ismeretlenségben, az emberek szürkéségében.

Bár nem ismerte meg gyermekkorában az anyai szeretetet, talán majd kárpótolja ezért a hosszú életben egy másik nő, aki lehet mindene, anyja, jegyese, barátja, amilyennek az igazi nőnek kell lenni. Nem mindig azok az emberek lelik fel az életben a harmóniát és megelégedettséget, akik a biztos szülői ház oltalma alatt gyűjtögetik az erőket a majd elkövetkező harcokra. Drágának és szentnek az véli a tavaszi reggelt, az élet felderülését, a gondtalanság melegítő tűzét, aki pince-sötét szomorúságban töltötte gyermekkorát. Az ilyen ember tud igazán örülni annak, ha bús sorsa megváltozik. Ez tiszta szivből jövő hála-

fohással fordul a Mindenhatóhoz, aki hiven egyforma gonddal van a gazdagok jóltáplált gyermekeihez és a talált senki-gyermekekéhez. Ha van isteni igazság, a Mindenhatónak inkább résen kell lenni a boldogtalanságban fogant gyermekek bölcsőjénél, hisz ő rajta kívül úgy sem vigyáz más e kis porontyokra. És az Isten a legjobb házörző.

Gyöngyvirág ziláltan, félig megbolondulva a rémülettől és az élménytől ért haza késő éjszaka a Sváb-hegyre. A fák úgy sirtak felette az őszi szélben, mint az elhagyott gyermekek. A fellegek sötétek voltak az égen, mint a birák. A hold áttetszően bolyongott a láthatáron, mint egy heptikás mezőőr. Dehogyan is jutott eszébe, hogy a másik Pongyi-kisasszonyt, az előkelő Emerenciát felkeresse, akinek ugyanabban az időben kisleánya született. A Pongyi-kisasszonyok bizonyosan felvették életprogramjukba, hogy ezután születendő gyermekeiket Gyöngyvirág hordja el a lencházba. A finomkodó özvegy ezredesné már kémleli is a láthatárt. Vajjon hol késik Gyöngyi? Miért nem jön már Emerencia kis babájáért is? Hisz ez a lány gyermekcsempésznőnek született! De Gyöngyi-Gigi megesküdött, hogy soha többé nem visz gyermeket a Tüzoltó-utcába.

Szerencsére a nagymama féloldali szélütést kapott a délután folyamán s így senki sem vonta felelősségre Gyöngyvirágot csavargásáért.

Gyöngyvirág elszállása.

A nagymama napjai meg voltak számlálva, mint a tojások a kamrában. Össze volt hajtogatva már az öregasszony, mint egy bírósági kékpapiros, amelyben az ítéletet közlik a delikvenssel. Esténként mindig tollbokrétás, ünnepélyes halottaskocsik árnyképei mutatkoztak az őszi ködben. A nagymama ijedten nézte a leereszkedő setétséget és bár farkar volt, mint a vidra, tizenkét gyertyát gyújtott meg ódon gyertyatartókban. És még így sem látta teljes bizonyossággal a tárgyakat, amelyek körülvették. Napjában százszor is megkérdezte.

— Gyöngyvirág, nem szöktél el a színészkolába?

— Itt vagyok, nagymama, — felelt szolgálatkészen Gyöngyi valamelyik sarokból. — Dehogyan is hagylak el, mikor beteg vagy!

Pedig hát azért nem mert a házból kilépni a leánya, mert a lelencházi látogatás óta ugyancsak meg volt ijedve. Gyorsan olvasta a Pesti Hírlap híreit. Vajjon nem keresik-e a gyermek anyját? A rendőrség bizonyosan nyomoz és a titkosrendőrök a Svábhegy

bokrai között kutatnak. Egyszer olvasott rendőrökutyákról, amelyek éles szaglásukkal követni tudják a tettesek nyomait. Mindig megrettent a szíve, amikor a majerosok kutyái ugattak a kegyen.

Talán két hét is elmúlt, mialatt Gyöngyvirág nem mozdult el az ablak melletti sarokból. A hegy olyan sárga volt már, mint egy báli ruha, amelyet setéthaju delnő ölt magára. A bokrok fülalaku levélkéi felpirosodtak. A Béla király-ut olyan néma volt, mint a hangjavesztett madár. A völgyekre köd ült, mint a rege, amelyet kis házakban mondanak régente itt vadászgó ifjú királyokról. Délutánonként egy pesti fiáker jött fel a város felől, amelyben titkos szerelmesek ültek, mindig elhaladtak az Élesztő-villa előtt, hol gyalog, kéz a kézben, hol lassan gördülő hintóban. Gyöngyvirág jól szemügyre vehette a szerelmeseket.

A férfi még fiatalember volt, de a füle mellett dudorodó hajcsomó alig észrevehetőleg szürkült, mint az ezüsthold játszik a faleveleken át. Inkább szomorú volt, mint vig. Londoni kabátja volt, mint a grófoknak. A fekete keménykalapja karimáján kis szíj volt. Piros kutyabőr keztyűi voltak. Herceg is lehetett volna előkelő külsejénél fogva. A lapossarku cipője, a nyakkendője, a gallérja, finoman borotvált arca és gondosan nyírott bajsza kifogástalan volt.

Hosszuakat lépett és kis piros folt volt az arcán, (mint a vadszölő levele) az evéstől s az ivástól. Magas termete csontos volt, mint azoké, akik korán reggel lóra ülnek és végignyargálnak a Stefánián. Ilyen volt Császár egykor a Dolovaiban, amikor a karzaton és páholyban sirtak, mint korunkban a mo-

ziban. És tekintete olyan fáradt, tétova volt közönségesen, mint aki nem igen érzi jól magát ebben a világban.

Ámde gyakran mosolygott is ez a bágyadt férfiszem. Különösen olyankor, ha hölgye kegyes volt hozzá és nem veszekedett sétaközben.

Mint Gyöngyvirág megleste, a delnő szeretett veszekedni. Ilyenkor a férfi lehajtott fejjel kullogott utána és mindig csak a nő két lábát nézte, mint egy hű kutya. Távolabb kiszámított lassusággal jött utánuk a veresborarcu, ezüstfejű bérkocsis a bakján és látószólag egyébbel nem törődött, mint lovaival.

— Vájjon miért veszekednek? — tűnődött néha Gyöngyvirág, — mikor boldogok is lehetnének?

Az asszony kezdettől fogva nem tetszett neki.

Kistermetű, karcsu, melles és mozgékony járásu volt. Skót szövetből férfiasan szabott ruhája volt. A szoknyáját gombbal emelte föl, a kabátján zsebek voltak, amelyekbe bemélyesztette barnakeztyűs kezét. Szerette a kis, fátyolos kalapokat, amelyekbe szokás szerint randevura járnak a pesti nők. A homloka alacsony volt, két merőleges ránc keletkezett a szemöldökei között, amint fekete szemével erősen maga elé nézett. Az ajka egyformán elszánt volt a csókra, valamint a haragra. Ideges kis orra volt, amelyen néhány kis szeplőcske foglalt helyet, mint a szépség ékszerai. Néha olyan konok haraggal lépkedett előre, hogy tán a Jánoshegyig sem békül meg. Máskor ellenben megengedte, hogy a férfi a karjába akassza a kezét és hozzá lehajolva, mindenfélét sugdosson a fülébe. Egy alkonyaton messziről látta Gyöngyvirág,

amint a tekintélyes férfit egy bokor mögött térdepel és az asszony kezeit csókolja, amelyek oly fehéren világítottak mint a vizililiomok. Aztán az asszony lábát is csókolta a férfit. A nő nyugodtan állott helyén és a fatetőkre ereszkedő ködöt nézte.

Harmadnap egyedül jelent meg a bus uriember a Svábhegyen, mint egy szentimentális regényhős.

A bérkocsis oly ünnepélyes arccal követte, mint a temetéseken a halottat. Az előkelő ur lehajtott fejjel ment végig az utakon, a sárgalevelekre függesztette a szemét, mintha annak a nőnek a lábnyomait keresné. Meg-megállott és nagyot szippantott az őszi levegőből. Olyan fájdalmasan nézett körül a tájon, mint egy száműzött hazája határán.

Még néhányszor eljött egyedül. Mind izgatottabban várakozott, jobbra-balra tekintgetett, olyan nyugtalan volt, mint egy eszeveszett. És titkon megtörülte zsebkendőjével a szemét. A nő bizonyosan azt ígérte, hogy eljön. Aztán cserben hagyta a szerelmes férfit, mint ezt a nők szokták.

Vajjon miféle kifogást mondott másnap, midőn félénken szólalt meg a telefon vagy titkolózva jött a hordár a kérdező levélkével? Foga nő a gyermeknek vagy felmondott a szakácsné? A szabónéhoz kell menni próbálni vagy a zsurt nem lehet elmulasztani, mint ahogy az szokás, midőn a szerelem már kezd örömtelen lenni? Midőn hosszant ásit az unalom, mint a ketrecben a farkas. Reménytelenek a találkozások. Új szavak többé nem hangzanak. A kézfogások régiek. A szemrehányások avasok. A csók bágyadt. És

legfeljebb az melegitene újra, ha a kiömlő vérek egybefolynának.

Lelketlen, fekete orrlyuku, agyonöltözködött pesti asszonykák, akik az első randevura szinte behunytt szemmel, ezer veszély között is elmennek, csaknem az első hívó szóra: mily hidegvérrel hagyják később a tegnap imádott férfit az esőben sétálgatni Rudolf trónörökös szobra körül vagy Budán, a Kacsautcában!

Midőn már a jó barátnő is ásit, ha ama bizonyos férfi nevét hallja ... Ezek a divatos, röpke asszonykák oly ledérek, mint a férfiak, akik nem köszönnek másnap a nőnek, kinek kedvességét élvezték. Ebben a világban, amely itt a színházi premiéreken, divatos estélyeken, szállodák éttermeiben »mutogatja magát«, olyan hideg kedvvel kell járni a férfinak, mint a panoptikumban. Ezek a félművelt urhölgyek, akik soha sem olvastak elmerülve egyetlen könyvet sem; a műveltség látszatát a színházban szerzik, ott tanulják meg, mit kell mondani, viccesen vagy snájdigan: ezek a kis élnivágók, akik azért mennek a koncertbe, mert divat és ugyanezért szőnek viszonyt férfiakkal, mert a barátnőjük is azt cselekedte: ezek oly mohón harapnak a férfiak szívébe, mint a szendvicsbe. A «szellemes doktorok» és a balkézzel vakarózó írók ezeknek találják fel a költőietlen ötleteket. Rajongtak Adyért, aztán Drégelyért, Zerkowitzért és Debussyért. Mindegy ... Érzéseiket úgy váltogatják, mint Róth Margitnál a divatos kalapokat. Semmit sem tudnak. Kuglert majszolnak, amíg a számár férfi úgy küzd értük, mint egy gladiátor. Jól kellett imádkozni

annak az édesanyának, akinek a fia ép bőrrel menekült ez asszonyok társaságából; hogy nem undorodott meg önmagától vagy az egész női nemtől!

— Szegény ember! — rebegte Gyöngyvirág, midőn a boldogtalan uriember ismét elment a villa előtt, mint egy rokkant.

Egy délután, nem messzire az Élesztő-villától, egy rövid, erőteljes csattanás hallatszott, mintha egy ajtót hirtelen becsapna a szél.

— Nagymama, a boldogtalan ur agyonlőtte magát! — kiáltott fel Gyöngyvirág.

Az öregasszony egykedvűen bólintott:

— Előre láttam. Sorsát nem kerülhette el. Mind így járnak azok a férfiak, akik komondor módjára követik a nőket.

Gyöngyvirág egy háráskendőt kapott fel. Néhány perc múlva lihegve, izgatottan visszajött. Vörös volt a szeme.

— Az ur arra kéret nagymama, hogy engednéd meg, lepihenhessen az üres kertészházban, amíg a kocsis orvost hoz a városból.

— Nálam bizony nem hal meg egy bolond férfi sem — kiáltott a »grófné«.

— Nagymama, már nagyon öreg vagy, — szólt figyelmeztetőleg Gyöngyvirág. — A kertészház ugyanis elhagyott, ott senkinek sem lesz utjában a szerencsétlen.

Az öregasszony elsírta magát. (Betegségében először sirni tanult meg.)

— Még meg sem haltam, máris úgy intézkedik

ez a béka, mintha ő volna az ur a háznál. Bánom is én . . .

A boldogtalan uriember a saját lábán jött az Élesztő-villáig. Az öreg bérkocsis fogta a könyökénél. Csendesen közelegtek, mintha ennek az urnak különös öröme telne a saját boldogtalanságában. Szomoru ősz van . . . Gyöngyvirág hideglelősen kulcsolta össze a két kezét a kendő alatt.

Az idegen vértelen, halászápadt arccal lépegetett. A zsebkendőjét a szive felé szorította és meg-meg-

Bágyadtan lehanyatlott.

állt, mintha a vércseppeket keresné a faleveleken. Csodálkozott, hogy nem folyik a vére. Megemelte a kalapját a nagymama előtt.

— Bocsánat, rosszul találtam, — rebegte csendes mosolylyal.

A nagymama megengyhülve nézte a revolveragyt, amely a felsőkabát zsebéből kikandikált.

— Ennek az ostoba pisztolynak több esze volt, mint uraságodnak. Milyen szamarak még mindig a férfiak! Mikor nő be a fejük lágya?

Tréfásan számárfület mutatott az idegennek, aztán előrebecgett, mint egy sánta szarka. Régimódi tarka ruhájában, papucsában, fejkendőjében olyan volt mint a mesebeli boszorkány, aki Tündér Ilonát őrzi.

— Hozzál vizet a kutról, — parancsolta Gyöngyvirágnak, amíg a megsebesült urat bevezette a kerti házba. Valamikor a kertész lakott itt, de megszökött az öregasszony elől.

Gyöngyvirág viz helyett előbb párnákat és takarókat hozott a házból és azt a gyékény-padra vetette.

Az ur bágyadtan lehanyatlott.

— Lajos bácsi, aztán el ne járjon a szája a városban, — mondta csendesen a vén kocsisnak, — hozza ki az Ungár doktort, másnak egy szót se . . .

Szétnyitotta a ruháját és egy vízestörülközővel betakarta azt a kis piros pontot, amelyet a pisztolygolyó ütött a szive felett. Gyöngyvirág reszketve állott lábán a művelet alatt. Talán még sápadtabb volt, mint a sebesült.

— Kisasszony, köszönöm hozzám való jószágát, — mormogta az idegen ur és kinyújtotta a kezét.

— Mondja, miért tette! — kiáltott fel Gyöngyvirág szenvedélyesen. — A fekete nőért? Ó, hogy haragszom rá.

A boldogtalan uriember csöndesen nézte a leánykát. Ki tudja, mit gondolt magában, midőn nagyon halkán megszólalt:

— Maga kis hegyitündér. Ha csupa tündérek él-

nének a földön, nagyon jó világ volna. Hogy hívják magát?

A nagymama erre kikergette Gyöngyvirágot a kertiházból. Egyedül maradt a sebesült mellett. Bekötötte a mellét, mert értette a sebkezelést, még a porosz hadjáratból, midőn egy lovaskapitány után elszökött a harctérre. Állítólag esküvőt tartottak egy tábori lelkész közbenjöttével, de a házasevél elveszett.

— Nevezzen engem Don Kihóténak asszonyom, Van ugyan igazi nevem is, de annak semmi jelentősége. Szabó Péter vagy Kovács Pál: ha parancsolja. Igazában Don Kihóté vagyok, — így szólt a boldogtalan uriember, miután egyezséget kötött a nagymamával, hogy a telet a Svábhegyen tölti. Felszerelést hozatott a fiakerossal pesti lakásáról, amely felszerelés arra is alkalmas lett volna, hogy az északi sarkra elutazzon. Különös tapintásu szőnyegek, igen puha bundák, csillogó mivű fegyverek, teafőzők és kézi szánkók voltak az utipodgyászbán.

— Egyszer északra akartam utazni valaki után — mondta Don Kihóte, miközben berendezkedett a kertiházban. A nagymama egyik szeme már megmerevedett, használhatatlan volt, de a másikkal úgy figyelt, mint egy hiúz.

A szerencsétlenségben laboráló uriember golyóütötte sebe gyorsan gyógyult, miután a medvekülsejű seborvos többször bekötözte. A mogorva doktor pi-

henést rendelt, „a többi a természet dolga, mi doktorok nem sokat segíthetünk.“

Az uriember, aki körülbelül szórakozását lelte abban, hogy olyan szerencsétlen, mint az angol regényben a spleenes gavallér, fanyarul helyeselt.

— Én valóban nem tehetek arról, hogy a csontjaim épek és erősek, mint a barlangi medvéé, — felelt mentegetőzve. — Az anyám még nem töltötte be a tizenötödik évét, mikor a világra hozott. Két és félesztendő koromig szoptam az anyatejet. Három évig néma voltam. Tíz esztendő koromban csaknem tizenkét hónapig feküdtem az ágyban. Télen fürödtem a befagyott folyóban. Lisztes-zsákokat emelgettem és régi török szablyákat vágtam ketté. Már az is csodálatos volt, hogy mint aféle törvénytelen gyerek: életben maradtam s nem fojtottak a kanálisba. Igazán nem tehetek arról, hogy a szervezetem olyan erős, mint egy óriásé. Voltam már alkoholista, morfinista és pipáztam ópiumot. Majd csak átballagok ezen a kis szerencsétlenségen is, miután, úgy látszik, — arra születtem, hogy hosszú és boldogtalan életet éljek.

Egy deres novemberi reggelen, midőn a cinkék úgy ugrándoztak és füttyörésztek, mintha minden életunt embert megvigasztalni akarnának a mókájukkal, Don Kihóte meglátogatta a nagymamát, aki már nem tudta elhagyni az ágyat. Elveszítette beszélőképességét, csupán egy papirosdarabra írta fel:

— Ugy pusztulok el, mint a Kaméliáshölgy, — jegyezte nagy gazdaasszony-betűkkel és végtelen undor látszott az arcán.

Szürke hajfürtjei a vánkosra omoltak, horgas

orra megnőtt, homloka hátracsuszott és ijesztő fekete volt a szájörege, mintha a sok gonosz szó, amelyet életében elmondott, lassan kiszivta volna szája természetes színét, mint a füst a tájtékipáét. Merev szeme a messziségbe nézegetett, mintha azt a helyet kereste volna elmúlt életében, ahol eltévesztette a keresztutat. Ő ott balra fordult, ahol piros, habzó, rejtelmes függönyök borították a láthatárt, csalogató török-muzsika szólt és az életöröm részegbolond köntösében hentergett az utmentén. Mig jobbról sivalkodó gyermekek hangja, a gond kéztördelése, a tiszták mélysóhajtása hangzott a nádasból. Ah, és mégis erre vezetett volna az ut a megelégedett, csöndes elmúláshoz. A fehér kályhához, amelyben piros és hosszadalmas meséket mond esténként a vasrostélyon átvereslő tűz. Szakállas oroszánok és hegyes süvegű törpék vannak a rostélyon. Odakünn halkan hull a hó és a gyermekek oly csendesen alusznak ágyacskáikban, mint a tej. A papucs széjjel taposott, a csók olyan széles, mint a cselédkenyér, levegő-tisztító veszekedések vannak korán reggel, hogy annál csendesebben muljon el a nap. A hegyessarku, fehérharisnyás, lobogó alsószoknyás nők messzi járnak e tájról. Mindenki oly csendesen nevet, mint a harmónika.

Elsárgult gyűrökkel megrakkott szomorú kezeit összefonta a nyakán, mintha láthatatlan kigyóktól védekezne.

— Papot! — mondta egyszerre, érthetően, aztán a fal felé fordította a fejét, mint aki már nem kíváncsi földi dolgokra.

— Gyerünk papért, — szólt Don Kihóte — ba-

bonásságból is engedelmeskedjünk az öreg hölgy kívánságának. Különben is jó volt hozzám, mint egy utsaléi kut.

Együtt elindultak Gyöngyvirággal, hogy valahol papot keressenek, novemberben a Svábhegyen. Nyáron felbukkan egy-egy gondosan megberetvált pesti hitoktató, aki a meggazdagodott villatulajdonosok gyermekeit a vallásban neveli s akit a finomkodó zsidó-asszonyok abbé urnak szólitának.

— Vajjon nem helyettesithetném a gyóntatót? — kérdezte egyszerre Don Kihóté és megállt a gyönyörű hegyi uton, amely olyan mélynek látszott, mint a boldogság. — A nagymama nem igen mondhatna olyan titkokat a fülembé, amit nem tudnék. Pesten ismerik egymást az emberek. A szegény nagymama a város legismertebb hölgye volt.

Gyöngyvirág ellenkezett:

— Talán meggyógyul a nagymama, ha felveszi az utolsó szentséget. Nekem senkim sincsen rajta kívül.

Azonban mégis reménytelennek látszott a mendegélés. A hegy novemberben oly csöndes, mint egy száraz vadásztarisznya. Senki sem hinné ilyenkor, hogy még valaha nyár lesz, fehér cipőben női bokák sietnek át a réteken és az utakon szívek dobognak, akik mindazért lelkesednek, amit télen Pesten láttak, tanultak. A börziánérek és gazdag kereskedők családjai laknak itt, félig finomak, félig közönségesek. Ah, senki sem hinné el, hogy valaha megvénülnek a fekete hajú, fehérbőrű asszonyok, akiknek olyan a szempillájuk, mint a függöny, amely mögött az álmok lak-

nak. Boldog és boldogtalan nők, akik úgy szeretik a szép házújságokat, mint a finom fehérneműben az izléses monogrammot, a harisnyakötőn a lepkét.

Don Kihóté fanyarul nézegette a bezárt villákat, beszögezett ajtókat, ablakokat.

— Van itt egy villa, a Mayer-lak, ahonnan az ablakon át szoktak férjhezmenni a lányok.

Gyöngyvirág nevetett, Don Kihóténak felcsillant a szeme, mint az óbor a sötét pohárban. Egy zöld zsalugáteres ablakra mutatott, amely magányosan nézett kelet felé. Az ablak alatt a téglá kipirosodott a vakolat alól.

— Ugy látszik, a nyáron is jártak e jól ismert uton. Vajjon ki várta itt szivdobogva a függöny mögött az éjjelt, amíg az utolsó valcer is elhangzik a kertilakok zongoráin? Én husz esztendő előtt ugrottam be az ablakon, kis pajtásom. Becsületemre, már a nevét is elfelejtettem.

Gyöngyvirág nagy érdeklődéssel figyelte az ősz lovagot. Ha a csókok nyomot hagynának, mint a csalán csipése, vajjon hogy festene a lovag arca? A váci-utcai gavallér-arc itt-ott pókhálókka volt beszöve, mintha a ráncok elfödnék végleg a szenvedélyeket, amelyek egykor megremegtették az arc izmait.

— Én már talán százesztendős is vagyok — sóhajtott a lovag és hegymászó botjával felszurkálta a vadszőlőleveleket.

— Papot vigyünk a nagymamának — riadt fel Gyöngyvirág.

— Ő úgy is meghal, gyermekem. Ma vagy holnap. Ebbe meg kell nyugodni. De kedvedért elmegyek

a szent emberért, aki a Zugligetben lakik, a legutolsó villában.

Gyöngyvirágnak vallásos aggodalmai voltak:

— Vajjon a szentember meg tudja gyóntatni a nagymamát?

Don Kihóte legyintett:

— Meghiszem azt. A szentember még engem is meggyóntatott, amikor szükségem volt arra, hogy lelkeimen könnyitsek. A természet, a magány, az elmélyedés bölcse ő. Valamikor ügyvéd volt Pesten, de elvették a diplomáját. Most már füvekből főz orvosságot, a svábok ügyes-bajos dolgait rendezi és szerelmeseknek ad tanácsot, gyógyulást. Nem egyszer áll meg cimeres batár a Zugligeti-uton.

Délre előrekerült Don Kihóte a szentemberrel. Átment a hegyi uton, amelyen nyaranta szerelmesek énekelnek, reggelizett a Fácánnál és a szentembert kihuzta házából, aki egy hangtalan zongorán gyönyörű operákat szokott ott játszani.

Sovány, beesett arcu, dohoskabátu, vadászharisnyás, fogatlan férfi volt a remete. Ilyenek lehettek az első keresztények, akik a föld alatt laktak. Egy köteg száraz fűvet szorongatott a hóna alatt, amelyet utközből szedett, hogy idejét ne töltse hiába. (Egy gazdag és idős pesti asszonyságra bízta ezalatt a házat, aki gyakran meglátogatta kocsiján a szentet, mert nem a legtisztességesebb uton szerezte a vagyonát. Azt remélte, ha férjhez megy a remetéhez, megszabadul a pokoltól, ahová biztosan félt jutni. De a remete nem állott kötélnek.)

Az egykori ügyvéd kiválasztott egy hosszuszálu

füvet, amelyet a nagymama kezébe adott. Aztán leült az ágy mellé és szótlanul várta, hogy a nagymama megszólaljon. Szomorú, halkán éldegélő, télies szemét csöndes kitartással függesztette a betegre, mintha kívánságát várná, amelyet teljesíteni hajlandó.

— Így gyógyítanak a legmodernebb idegorvosok is — sugta a szoba háttérében Don Kihóte Gyöngyvirág fülébe. — Én tudom, mert bejártam őket, midőn betegségem kezdődött.

A nagymama a csendben nyöszörögni kezdett. A szeptember halkán intett, mire Gyöngyvirág és Don Kihóte behúzták az ajtót maguk mögött.

— Lásd, gyermekem, így jön el a halál, mint egy csuf őszi nap. De már nincs is értéke az életnek, amidőn leért a völgybe, a poshadt vizekhez és a rothadt fatönkökhöz. Az élet csak addig ér valamit amíg felfelé megy a hegyen. Csak annak szabadna élni, aki fiatal. Az öregekre semmi szükség sincs, hacsak nem bábák vagy orvosok. Te vagy ezen a hegyen a legboldogabb lény, mert oly fiatal vagy, mint a tavasz amely jönni fog.

Don Kihóte egy száraz falevelet vett a szájába s azon füttyölgetett, mint egy cinke.

— Miért lettem én öngyilkos? — kérdezte Gyöngyvirágot. — Azért, mert elvette tőlem a természet azt, amiért érdemes élni: a szerelmet. Már esztendőök óta észrevettem, hogy valami baj van. Egy nagy tragédia után, lelki felfordulás nyomán lámadt ez a furcsa állapot, amelyet te meg sem érthetsz még. Volt egy nő, akit nagyon szerettem. Nem ez a fekete, szeplős, észvesztő. Ő, szegény, már későn jött

utamba, mikor már kivégezték a lelkemet, mint egy csírkét. Hiába mesterkedett, tüvel és szavakkal szurkált, idomított, mint egy vizslát, kinzott és megsimogatott, többé életre nem tudta ébreszteni a kihamvadt tüzet a lelkemben. Elvitte azt egy nő, mint egy csóka az ezüst kanalat. Üres és bágyadt volt a kedvem a lopás után, mint egy trombita, amelynek csak bolond nagy kürtje van, de hangot adni rajta többé nem lehet. Orvosok, kuruzslók, ráolvasó barátok és vállalkozó hajlamu nők társaságába keveredtem. Kerestem az izét, az illatát, szilaj kedvét, tobzódó pazarlását az elmúlt életemnek, mint a leégett ember kincseit a hamuban. Néha úgy látszott, hogy megtaláltam egy-egy régi álmot, amely újra átvonult lelkemem, mint a nyári felhő. De nem, csak a felhőnek árnyéka volt az. Majd azt véltem, hogy leltem egy-egy emléket, amely meggyógyít, mint az amulett, amelyet nyakban viselnek. Hamis volt a nyom, rossz uton kerestem elmúlt életemet. A fekete asszony, akit néha itt a hegyben láttál, úgy tudott kancsalítani, mint a régi, a felejtethetlen, a gyilkosom. De nem tudott egyebet a kancsiságon kívül s ezért nem szerethettük egymást. Én vagyok az az ember, akitől elvette az élet a legdrágábbat és bolond lovag módjára hadakozom az ifjúságért, az üdeségért, a felfrissülésért, holott minden nap lejjebb hajlik a fejem, mint a Normafáé. Én vagyok az, akit a közönséges életben úgy neveznek: a nők áldozata. Valamikor gyönyörűnek, regényesnek, megháborítóan kalandosnak tűnt fel előttem ez az út, míg ifju voltam s azt hittem, hogy egykor tiszta, szép öregember leszek egy kerekesszékekben, akit akkor is

körülrepkednek a régi, drága nők illatai, miközben a borbély gondosan és aprólékosan beretvál. De ma már tudom, hogy a tehetetlen öregség a legnyomortabb állapot. Pusztuljon el, aki többé nem fiatal.

Don Kihóte oly meggyőzően beszélt el mondanivalóját, mint egy negyvennyolcas követ.

— Ha mégegyszer fiatal lennék, csak valamivel fiatalabb, téged vennék feleségül, Gyöngyvirág.

Gyöngyvirág az előbbi szónoklat hatása alatt maga is visszatévedt kis multjába, amely nem volt nagyobb távolságu, mint egy madárkának a szárnylendítése. Amig a bús lovag fájdalmait mondogatta és elfátyolozott szemmel idézte meg a régi nőket, Gyöngyvirág is Imréjére gondolt, akit szinte elfelejtett.

— Az én szívem már nem szabad — mondta csendesén és megfontoltan, mint a szinpadon.

Don Kihóte beleegyezőleg bólintott, mint egy vén muzsikus, akinek azt mondjak, hogy elég volt a zenélésből.

— Reméltem is, hogy már szeretted, gyermekem. A kóficok és a nyavalyások tartják meg az emberi társadalom mostani rendjét, amely az ifjúságot éppen olyan önmegettartóztató életmódra kárhoztalja, mint a tiszteletreméltó vénséget. Aki nem szeret ifjan, az már akár bele se kóstoljon a szerelembe. Az volna az emberi ideál, ha a nők tizennégy-, a fiuk tizennyolcesztendőskorukban köthetnének törvényes házasságot. Hogy megszépülne akkor az emberi faj! Az ifju szerelem erőssé, széppé, tehetségessé tenné a következő nemzedéket. Minden fiu életre való volna, mint mostanában azok a szegény törvénytelen gyermekek,

akiket titokban hoznak a világra a szerelmes fiatalok. Minden lány gyönyörű volna, mint a szerelem-gyermekek többnyire. Csak annak az emberpalántának van létjogosultsága a földön, akit szerelem hozott a világra. Én majd melléd állok, gyermekem, és gyönyörködni fogok ifju szerelmedben. Már bölcs vagyok, mint egy hindu-pap. Öröm lesz nekem, ha mások szeretnek körülöttem.

A zugligeti remete kijött a szobából. Szórtelen arcát végigsimitotta kezével, mintha elfárasztotta volna a szertartás.

— Van itt valahol asztalos? — kérdezte.

Gyöngyvirág bólintott:

— Borzik ur az asztalos.

— Menj Borzikért, gyermekem, mert a nagyanyádnak ezentul már csak ő reá lesz szüksége.

A remete ezután kezefogott a jelenlevőkkel és hosszú lépésekkel elhagyta a Svábhegyet.

Gyöngyvirág kendőt kanyarított magára, míg Don Kihóte felemelt mutatóujjal beszélt:

— A boldogság abécéje az ifjuság. Fiatalság nélkül nem érdemes kimozdulni a menházból sem.

Gyöngyvirág a vakszemű, bánkódó novemberi délutánban, miközben vállára hullottak a megfeketedett levelek, mintha a nagymama kopogtatna az ujjával, gyorsan ment az asztalosért, aki majd mértéket vesz az öregasszonyról.

XII.

Az aranyszörü bárány.

A nagymama hiába ígérte, hogy meghal, eleven volt, mint a csik. Olyan színű volt az arca, mint a dércsipe kökényé. Az asztalost megrugta, midőn az mértéket akart venni a koporsóhoz, felült, ami már nem volt szokása és fonni kezdte a haját.

— A másvilágra öltözködik, — mondta Don Kihóte, aki úgy figyelte az öregasszonyt, mint valami természeti tüneményt. — A legtöbb haldokló szívesen felkelne az ágyból, hogy szétüssön az örökösök között. Azért csak vigyázzunk a nagymamával. Lázár, a bibliában, három napig volt halott, aztán mégis visszajött.

A nagymama néha tompa szendergésbe merült. Don Kihóte és Gyöngyvirág kiszöktek a házból és elmentek a hegyre, ahol a fenyőfák alatt oly száraz és sikos volt a fü, mint egy bálteremben. A nap átpiroslott a hegyeken, mint egy borissza öreg, aki gellérthegyi szemeltből felöntött. Don Kihóte tudott egy kis korcsmát a hegyoldalon, amely félig fűszeres-bolt volt, félig csárda. Különszoba volt itt, amelynek számos leskelődő-lyuka volt, amelyen át a füsze-

res családja és a szomszédok kandi szemmel lesték meg a Pestről kirándult szerelmeseket, akik bizony megfélelkeztek magukról. A férfiak oly bambán viselkedtek, mint a fiatal bikák. Többszörfire még nem volt hideg a szivük, midőn a hölgy kedvéért a hegyre másztak, szalámit és habos sört fogyasztottak.

— Legfeljebb azt látták, hogy a fekete asszony mindig a fejemhez akarja vágni a sörösüveget, — mondta Don Kihóte elmerengve. — Villogott a szeme, mint egy oláh cigányé, ökölbe szorult a keze. »Mi maga nekem? A szeretőm, akit én szeretek, vagy a kitartóm, aki a kalapos-számlákat fizeti?« — kérdezgette. — „Felugrom. Fel 'biz én,“ kiáltotta, holott megígérttem, hogy majd csak békében hagyom egyszer, vagy olyan leszek, amilyennek ő kívánja a férfiakat: vicceseknek, erőszakosoknak, farkas-falánkságuaknak, marhahajtsároknek, közönségeseknek, de erőseknek. Némelyik nőnek a lelke mélyén ott szunnyadoz valami a tót szolgálóéból. Előbb jól meg kell verni, hogy az orra vére folyjon, aztán megsimogatni. «Verjen meg!« — kérte, amikor nagyon megbántott. Ha engedelmeskedem, soha sem szabadulok meg tőle.

Gyöngyvirág nyitott szemmel hallgatta a boldogtalan uriember vallomásait. Annak meg jól esett, mint ez már a bánatban szokás, ellentmondás nélkül toldani egyik szót a másikhoz. Szép kövér szardiniát hozott a fűszeres és udvari sert bontott. Kis pirosuló paprikákat tett sz asztalra, amelyeket a szerencsétlen ur behunytt szemmel fogyasztott.

— Azt hiszem, meggyógyultam melletted, Gyöngyvirág, — mondta azon a napon az uriember, midőn

a nagymama még mindig úgy kergette el a halált, mint a zöldházban a részeg muzsikust. „Mars!” — mondta a gyertyák lobogó kékségében mutatkozó vi-
gyorinak.

— Te vagy az a szőke füst, amely akkor száll fel a kéményekből, midőn már nem lövöldöz a kemencében a bükkfa görcse, hanem csendes, állandó, boldog parázs melegít egy hosszú életen át, — szolt a lovag és megsimogatta Gyöngyvirág haját, amely fodros volt, mint a holdsugár a vizen.

— Nem mondom, hogy soha sem szerettem életemben a vadat, amelyen fogolyfészek és szénakazal illata és erdei avaron égett tőkének a füstje érzett. A kocsiból mindig kihajoltam, midőn mezitlábas nőket láttam mendegélni a fagyos sárban. Az erdők, mezők vad gyermekei, vándor cigánylányok setét csengője, pásztortűz-szemű püsztai nők szilajsága csak úgy vonzott, mint a táncosnők rózsaszínű papucs, a színésznők bepuderezett haja, a delnők fényesített körme. A vad fű és a selyem suhogása egyformán be tudta tölteni szívemet. A falusi kut mellett énekelgető, virágregés szolgáló vérpiros orrcimpájára csaknem olyan sokáig gondoltam, mint az orchidea-frizurás, rejtelmesen felöltözött urhölgyekre. Csak az ifjúságot véltem békahideg kezűnek, kagyló-nyálkásnak, ostobának, mert nem ismertem. Pedig a fiatal fának a legizesebb a levele. A lelke forrás tükre, amelyben könnyen megpillanthatja saját ifju arcvonásait az elátkozott vadász. Mondd el élettörténetedet, Gyöngyvirág! Képzeletben már úgy is tudok rólad mindent, te elátkozott Csipke-rózsika. A nagyanyád, a vasorru bába, még sokára ül

fel a seprűnyélre, hog átlóvagoľjon a Gellérthegyre. Halljuk a történeted.

— Szerelmes vagyok egy Imre nevű fiuba, aki-nek nevét felírtam a svábhegyi padokra — felelt egyszerűen Gyöngyvirág, mintha a lovag mellett megszokta volna az őszinteséget és a nyílt szavakat.

— Ez csak az Ohnet-regényben van, — dör-mögte Don Kihóte. — Te azonban nem vagy zárdá-növendék, akinek illik a titkos jegyesség a gimnazistá-val. Igen pontosan láttad az életet a nagymama mel-lett. Azok a nők, akik a város legszerencsétlenebbjei módjára kusztak fel a zöldház lépcsőin, valamikor mind ifjak és ideálisták voltak. De nem tudtak mit kezdeni az ideáljaikkal, sem az ifjuságukkal. Remeg-tek a társadalmi törvények és szokások alatt, mint a virágok, amelyekhez nem szabad nyulni. Holott, ha felhasználták volna az ifjuságukat, soha sem jutottak volna ama nyomorult sorsra. Csak nézd végig őket, Gyöngyvirág, akiket te ismertél, azok mind a huszadik évükön felül jutnak az elzűllésbe, mert reménytelenül tűnt el az ifjuságuk. Kielégítetlen vágyakat, lassan el-hervadt álmokat, nem egyszer megalázó emlékeket cipelnek magukkal az ifjuságukból, mint az öregasz-szony, aki virágot szedett, de mire kiér az erdőből, rőzseköteg van a hátán.

— Egyik sem mondhatja el a szerencsétlenek közül, hogy engedték volna őt nyilni, mint a vadvirá-got. Iskolai padok alá, szülői krispinek és atyai slafro-kok mögé rejtették őket, ahelyett, hogy kitárták volna az ablakot a husvéti reggelen.

— A fiataloknak kell szeretni s nem az öregeknek.

Bukfencet kell már vetni ennek a mostani világrendnek, hogy megint szép emberek jőjjenek a földre, a nők meglegegedtek, a férfiak urak legyenek, mint a Keleten.

— Az én véleményem, gyermekem, hogy fiatal férfiak csak érett nők közelében lelik meg a boldogságot, míg a fiatal nők tapasztalt, oroszlánszakállas férfiak mellett. Az egybekelő párok közül az egyiknek mindent kell már tudni az életből, hogy megóvhassa, megtarthassa társát azon az áron, amelyet saját boldogtalanságával vett meg. Te még nem tudsz semmit, — de én mindent tudok az életről.

Don Kihóte oly ájtatosan beszélt, hogy végül elnevette magát s felhajtott egy pohár habos sert.

— Eh, ki ismeri az életet? Senki. Én is csak annyit tudok, hogy melletted megifjodok, az izmain ismét feszülnek, harci kedvem támad, mint már régen nem. Szeretnék elmenni az erdőbe és megverekedni az óriással, — érted.

Gyöngyvirág ekkor nagyon elálmélkodott a lovag szavain. Így nem beszélt hozzá senki. Ugyanezért próbára akarta tenni Don Kihótét, mint a királyfit a gyermekmesében.

— Tudja, hogy nekem gyermekem van? Akire nagyon sokszor gondolok, akit magamhoz veszek egyszer, akit én felnevelek? ... Egy fiu ...

A lovag csendesen mosolygott:

— Hol van az a fiu?

— A lelenházban. De megesküdtem, hogy nem hagyom elpusztulni. Haegyszer férjhez megyek, ő lesz az első gyermekem, a legelső, akit a karomon vittem

őszí este Pesten. Ugy érzem, mintha az enyém volna...

S Gyöngyvirág ekkor elmondta Pongyi Sándor történetét.

— Azóta mindig vele álmodom. Látom őt a hideg kapualjban feküdni, a piros szalagocskákat fujdógalja a hűvös szél, az óra nyolcat kongat és a gyermek sirni kezd. Felrettének álmomból: senki sem halotta meg a csengetyűszót a lelencházban...

— Meghallották, meg szokták hallani — felelt derűsen Don Kihóte. — Így még jobban tetszik nekem maga. Gyermeké van, mint a Szűz Máriának. A kedvéért én is szeretni fogom a fiút. Kivesszük a lelencházból, felneveljük, megtanítjuk lovagolni, vivni, táncolni, kártyázni. Egyszer az estélyen — mint a francia regényben — találkozik vele a valódi anyja és beleszeret... Reménytelenül, halálósan. S ráismer a farkasfogról, amely nyakában lóg. Regény.

Megfogta a Gyöngyvirág kezét és egyenkint beszélt az ujjaihoz, mint a mesemondásban.

— Maholnap árva leszel, Gyöngyvirág. Az öreg hölgy annyi ideig haldoklik, hogy minden könnyed elfogy a temetésig. Már láttad gyermekkorod óta a borzalmas életet, a csufot, az álmoriasztót, a megváltástalant. Neked többé azokba az utcákba nem szabad menni, mert már nem mehetnél végig a régi erkélyek alatt többé gyermek-módjára. Fejedre hullana a portörő rongyok szemétje. Az élet piszka. Tizenöt éves vagy. Hosszu és gyöngyörű élet küszöbén állsz, amikor minden nap szebb leszel még hosszú ideig. Megnő a hajad, mint a tündérek fonala

a holdvilágos éjszakán. A fuvolahang már is próbálkozik a lelkedben, mint a fiatal rigónak a hangja. A legközelebbi márciusi eső majd lemossa arcodról az ifjuság kis jelvényeit, a boldog szeplőket, foltocskákat. A derekad hajladozni kezd, mint a fiatalfa a szélben. A hangod többé nem lesz vékony, mint az angyaloké, hanem tömör, aranypengésű, mint a nőké. A bokád megfeszül, mint a szarvasé, az álmodban nem mindig csak sárgapelyhes kis kacsák hápognak a zöld réteken, hanem eljönnek azok a különös hieroglifek, amek-

... Most jön tavaszod, ...

lyeket magadtól nem tudsz megfejtetni. Most jön tavaszod s egyedül vagy mint a virág.

— Mire te nagy, széles csipőjű, Éva keblű nő leszel, én már szépen megöregedtem. Elmehetsz, elhagyhatsz, de addig vezetlek és gondodat viselem. Majd szeretni fogsz, mellém huzódol hideg téli estéken és én mesélek neked hosszan, tanulságosan. Vi-

gyázni fogok reád, mint egy cserép különös növényre, a napra teszek, megöntöztetlek az esővel, kiművellek és megtanítlak arra, hogyan légy jó nő, mert a többi úgy sem ér semmit. Csak egy jó ember mellett maradhatnak szépek a nők, aki soha sem vág ostorral sem lelkükbe, sem az arcukba.

Az uzsonna elfogyott. Gyöngyvirág imára kulcsolta a kezét:

— Istenem, megfeledeztem a nagymamáról.

A temetésről kézenfogva jöttek haza.

Gyöngyvirág nem sirt már, mert Don Kihóte fogta kezét és halkan beszélt hozzá:

— Az öreg hölgy, akit eltemettünk, rosszul rendezte az életét, soha sem volt boldog. Csak egy gyertyácska égett éjjel az ágya mellett: a másnapi gond. Csak egy szentjános-bogárka bujkált az ablaka alatt, a pénz bogara. Mikor a haját fésülte, mikor a testét fűrésztötte, mikor a tavaszt látta vagy a jégtáblákat a Dunán, nem jutott eszébe, hogy egykor meghal és hiába élt. De nekem van egy aranyszőrű bárányom, amelynek csengője mindig azt harangozza, hogy: élet, élet, szép élet. Lehet, hogy ez az aranyszőrű bárány csak képzeletben van, de meg lehet a valóságban is.

— Hol van? — kérdezte Gyöngyvirág.

— Messze innen, de a csengőjét most már mindig hallom. A keresztények feltámadásnak is nevezik.

— Még messze a húsvét — sóhajtott Gyöngyvirág.

— De annak nincs kalendáriuma, akinek a lel-

kében él a feltámadás. Téged kellett látnom, midőn a másvilágra készülődtem, hogy eszembe jusson az aranyszörű bárány, amelynek csengője az ifjúságról zenél. Hogy a te ártatlan hamvas, lilaködös ifjúságon át még visszatérhet hozzám az elpártolt élet, mint a vándormadarak visszajönnek, mikor a fák és mezők felveszik uj köntöseiket. Ő elment mellőlem, mert nem fogtam két kézzel, mert rossz nők szennyes szoknyájához vagdostam, mert nem becsültem, — mint az oltári szentséget. De most megint visszatért, mint az árnyék, ha napfénybe fordul a gyalogösvény. Látod őt. Itt van a vállamon, a szememben, az ajkamon, a kezemen. És most messzire elmegyünk.

— Messze . . .

— Hogy senkit se lássunk az itteniek közül. Fenn, a Kárpátok között, hosszú gatyáju, setétzöld erdőkben, ahol csak a vizesés jelenti az időt, van egy kis házam, amelyet annak rendeztem be, akit legjobban szeretek az életben. A fák ilyenkor úgy hallgatnak, mint a titkok. A hegyek lefujják a ködöt a völgyre. A tüznél anyóka guggol és kiszáradt kezeit boldogan melengeti. De nappal fénylik a novemberi nap, mint az öreg harcos sisakja. Jóemberek laknak a hegyek között, a törpék és jóságos manók maradékai. A nőknek kék szemük van, mint az erdei virágnak. A férfiak hallgatagok. Fehér juhok és kis tehenek legelnek a hegyoldalokban. A fekete varjak halkán szálldosnak, mint a mese. A fák néhol aranyból vannak és a paták úgy zug, mint a boldog magány boldog gondolata. A Tátra keblén fénylik a nap, az erdőben csend van, mint az öregek szívében. És az aranyszörű bá-

rány megrázza a csengőjét a piros réteken. A multból csak a nagy fekete kutyát visszük magunkkal, mert ő ártatlan. Eljössz velem innen messzire?

— Elmegyek — felelt Gyöngyvirág s úgy érezte, hogy születése óta ismeri és szereti Don Kihótét, az ifjúságot, a *regényt*...

Vége.

A KULTURA KÖNYVKIADÓ R.-T.

(BUDAPEST, VI., TERÉZ-KÖRÚT 5)

~~~~~ KIADÁSÁBAN MEGJELENT: ~~~~~

HENRY BARBUSSE:

TÜZ (LE FEU)

CIMŰ GONCOURT-DIJAT NYERT
BÉKEREGÉNYE

FORDITOTTA: LENDVAY ISTVÁN.

Ára **10** korona.

2-ik kiadás, 16—20-ik ezer.

A háborus Franciaország a tavasszal olyan irodalmi eseménytől volt hangos, amely a hullámait néhány hét alatt a világtengerek partjáiig és az óceánon át Amerikáig is kiverte. A **Figaró** egyik munkatársa, **Barbusse** Henry **Tűz (Le Feu)** című, ragyogó tollal irt pompás regényével megnyerte a Goncourt-díjat: néhány nap alatt **Barbusse** nevét fölkapta Páris, a könyv tizezrével fogyott és máig ötszázezer példánynál több van forgalomban. Akik olvasták, — írók, műbirák s főként a nagyközönség — nem tudták, hogy végtelen elragadtatásuk vagy az író megvesztegetően lebilincselő meséje teszi-e, de annyi bizonyos, hogy másodszor is kézbevelték és remegő izgalomban olvasták el újra. A nagy francia mesemondók emléke Maupassant szellemessége és Anatole France mélysége támadt fel a **Tűz**, amely eddig az eredeti francia kiadásban is alig tudott átjutni a mi határainkon.

A KULTURA KÖNYVKIADÓ R.-T.
KIADÁSÁBAN MEGJELENT

HEYMANN RÓBERT-től:

RASPUTIN

A világtörténelmi jelentőségű oroszországi eseményeknek kétségtelenül egyik legérdekesebb szereplője Rasputin, ez a misztikus kalugyer, aki hosszú ideig korlátlan hatalommal uralkodott a fehér cár népeinek milliói fölött. Hogy ki volt, honnét jött, honnan szerete koronás főket béklyóba verő nagy hatalmát, még ma is rejtély. A hasábokon, melyeken az újságok az orosz politikai életnek ezt a tyrannusát tárgyalták, vajmi kevés jelent meg arról, ami a közönséget legjobban érdekelheti; hogyan jutott a szőrcsuhás pápa a cári udvar fényességébe, hogyan jutott el odáig, hogy koronás, biboros asszonyok borulhassanak a lábához. Heymann Róbert szenzaciós regénye ezt a rejtelmes életű embert tárgyalja. Érdekfeszítő módon, izgató részletességgel mondja el Rasputin életét és a cári udvar intimus szenzációit.

ÁRA

5

KORONA

FORDITOTTA: HOLLÓ MÁRTON.

MÁSODIK KIADÁS.

10—15-IK EZER

A KULTURA KÖNYVKIADÓ R.-T.
KIADÁSÁBAN MEGJELENT

VÉCSEY MIKLÓS-tól:

NÉGYSZEMKÖZT HIRES EMBEREKKEL

Milliók sorsát ma is kevesen intézik és azt a husz-harminc államférfit, politikust, művészt, hadvezért e népmilliók alig, vagy sohasem láthatják egészen közelről. Vécsei Miklós százezernyi olvasó kívánságát elégíti ki könyvével, amelynek minden betűje a minden nap emlegetett, de nem mindennapi hírességek dolgozó asztala mellett íródott. **Négyszemközt híres emberekkel:** ez az intim vallomásokból, meghitt beszélgetésekből született könyvnek a címe. Aki olvassa, maga is egészen közel jut Európa minden neves emberéhez, akiknek bizalmas közlései, a leleplezés erejével ható portréi úgy élnek ebben a minden lapján aktuális kötetben, mintha csak maguk a szereplők írták volna meg izgalmas memoárjaikat.

ÁRA 5 KORONA.

A KULTURA KÖNYVKIADÓ R.-T.
KIADÁSÁBAN A LEG-
KÖZELEBB MEGJELNIK:

CARSZKOJE-SZELO FOGLYA

Regény .

Írta : HEYMANN RÓBERT
a Rasputin szerzője

Az orosz demokrácia győzelmes harcát megkapóan
reális színekkel festi Heymann Róbert, a Rasputin
szerzője a

CARSZKOJE-SZELO FOGLYA

című regényében, amely a magyar könypiacon példátlan sikert ért **Rasputin regény folytatása**. A vér és az arany évezredes küzdelmét, az Ochraha ezer bűnét, a Péter-Pál erődbe hurcolt forradalmárok elnyomott jajkiáltását, Szibéria vérfagyasztó borzalmait tárja az olvasó elé.

A világirodalom legizgatóbb és legaktuálisabb terméke ez a könyv, mely Kozma Nándor művészi fordításában kerül a magyar olvasóközönség elé.

PH
3281
K89B8

Krúdy, Gyula
Bukfenc

PLEASE DO NOT REMOVE
CARDS OR SLIPS FROM THIS POCKET

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY
